

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1927.

Första kammaren.

Nr 34.

Fredagen den 20 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Fortsattes behandlingen av andra särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av det högre skolväsendet m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I fråga om intagning av lärjungar i realskolan hade föredragande departementschefen enligt statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 18 februari 1927 ansett, att inträdesprov borde anordnas för de från folkskolan godkända eleverna i ämnena modersmålet och räkning samt för andra sökande i alla ämnena.

Utskottet hade i sin motivering under kapitlet *V. Realskolan* å sid. 76 i det tryckta utlåtandet anfört bl. a. följande:

»Utskottet finner det vara en konsekvens av principen om folkskolan som bottenskola, att realskolan bör utan inträdesprövning stå öppen för alla lärjungar, vilka genom betyg från anknytningsklass i någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta det kunskapsmätt, som är stadgat för inträde i realskolan.

Det är emellertid tydligt, att genomförandet av denna princip möter bestämda hinder i fråga om de läroverk, där bristande utrymme gör en gallring bland de inträdessökande nödvändig. I dessa fall kan ett avgörande givetvis icke träffas utan anställande av en inbördes jämförelse, som förutsätter en föregående prövning av de inträdessökande, och utskottet anser alltså, att en dylik prövning bör under angivna omständigheter företagas även beträffande ifrågavarande, från folkskolan kommande lärjungar.

Beträffande sättet för sådan provnings anställande — däri inbegripet frågan om samverkan mellan den mottagande och den avlämnande skolans lärare — finner utskottet ingen anledning till erinran mot vad departementschefen i sådant hänseende anfört. Detsamma gäller även vad av honom anförts i fråga om annan inträdessökande.»

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herr *K. J. Ekman* på åberopade grunder hemställt, att utskottets motivering å sid. 76 från och med orden »Utskottet finner det vara en konsekvens» till och med orden »annan inträdessökande» måtte utgå och i stället insättas följande stycke:

»Utskottet anser inträdesprövning till realskolan böra äga rum väsentligen efter samma grunder som hittills, dock under samverkan mellan lärare vid den avlämnande och den mottagande skolan.»

I fråga om nämnda del av utskottets motivering yttrade:

Herr *Kvarnzelius*: Herr förste vice talman! Jag har ansett mig böra göra ett yrkande i fråga om motiveringen i vad det gäller inträdesprövningen till

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

realskolan. Jag vill erkänna, att det icke är utan en viss tvekan jag gör detta yrkande, ty jag förstår att det utlåtande, som här föreligger, är resultatet av ett noggrant övervägande på alla punkter. Men sedan jag erfarit, att andra kammaren för sin del i detta avseende har företagit en ändring i motiveringen, ber jag trots allt att få göra detta yrkande. Jag anhåller sålunda, att på sidan 76 i utskottets utlåtande det tredje och fjärde stycket måtte utgå ur motiveringen, och att i dess ställe följande motivering insättes:

»Utskottet, som icke kunnat ansluta sig till principen, att realskolan bör utan inträdesprövning stå öppen för alla lärjungar, vilka enbart genom betyg från anknytningsklass från någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta de kunskapsmått, som är stadgat för inträde i realskolan, biträder på denna punkt departementschefens förslag.»

Efter vad som meddelats mig har andra kammaren som sagt beslutat samma ändring i motiveringen, som jag här tillåter mig föreslå.

Herr Olsson, Olof: I detta avseende, herr talman, ligger saken så till, att ordalagen äro herr Reuterskiölds. De äro sålunda komna från bondeförbundshåll, och jag förstår mycket väl vad som har legat bakom, jag sympatiserar med det och jag tycker det är riktigt. Det är ett av de medel, genom vilka man försöker få bort det handikap, som landsbygdens barn alltid ha att dragas med, så snart de ställas på linje tillsammans med städernas barn.

Jag tänker emellertid i alla fall inte gå in på någon som helst motivering för punkten. Jag har tagit till orda egentligen för att yttra ett par ord till herr Kvarnzeliuss, och detta så att säga rent personligt. Här föreligger ett utlåtande, som är resultatet av ett arbete, i vilket flera partier ha deltagit med representanter från de båda kamrarna. De folkfrisinna ha inte varit borta ur de diskussioner, som förts, och de beslut, som fattats. Såväl från första kammaren som från andra kammaren ha de varit djupt initierade i vad som försiggått, och de ha varit med om vad som omsider blivit utskottets beslut. Det har inte förnummits någon som helst reservation från deras sida, och vi andra måste ha fått det intrycket, att de handlat å sitt partis vägnar.

Då vill jag ställa den frågan till herr Kvarnzeliuss: är det rimligt, när ett utskottsutlåtande som detta måst delas upp i två — en front liksom stående mot en annan tämligen stor front — är det då rimligt, frågar jag, att en grupp av majoriteten lösgör sig för att tillsammans med motståndarna trasa sönder utskottets utlåtande? Är det något som är brukligt här i riksdagen, och är det en väg att slå in på, som riksdagen sedan bör följa?

Jag för min del har alltid haft den uppfattningen, att om jag varit med om en sak — till och med undertryckande av en mängd ting, som jag kunnat önska — då bör jag betrakta det som en heder att försöka få den saken i hamn, och jag skulle inte vilja, att bland mina partikamrater en liten grupp söndrade ut sig för att tillsammans med motståndarna slå i kras ett utskottsutlåtande, som jag på sätt och vis gått som garant för.

Jag skall inte vidare fördjupa mig i saken. Jag tycker den är beklaglig. Jag skulle bara vilja ställa en vädjan, som jag medger kan ha konsekvenser som inte äro så behagliga för vädjandet, men jag vill göra det ändå, nämligen en vädjan till de grupper här i kammaren, som tillsammans sloga igenom en väsentlig och högst väsentlig punkt, att de nu också söka slå vakt om en annan punkt, som långt ifrån saknar betydelse.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag till motivering.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Jag förstår icke riktigt vad herr Olof Olsson menade med det han nu yttrade. Inom utskottet

fanns det ju mycket delade meningar om denna punkt. Det framställdes ett yrkande av herr Olof Olsson, ett annat av herr Reuterskiöld, och herr Bergman hade ett yrkande om fullständig inträdesprövning. Herr Bergmans yrkande slogs ut vid voteringen om kontraposition, och detta gjorde att omröstningen i utskottet kom att stå mellan herr Olof Olssons yrkande och herr Reuterskiölds, som gick ut på att prövning skulle äga rum, men endast i de fall, då avgångsbetygen från folkskolan icke gävo tillräcklig ledning. I annat fall skulle avgångsbetygen vara avgörande. Denna omröstning utföll med elva röster mot åtta till förmån för herr Olof Olssons förslag. Det var sålunda 19 av utskottets 24 ledamöter som deltog — jag vet nu icke vilka, som avhöllo sig från att rösta. Att på en sådan omröstning inom utskottet bygga det anförande, som herr Olof Olsson här höll, kan jag icke förstå meningen med.

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

Emellertid har jag, som herrarna finna, på sidan 258 i betänkandet en reservation, som går ut på att fullständig inträdesprövning skall äga rum. Nu har dock inträffat, att hans excellens herr statsministern i sitt yttrande i frågan i går förklarade, att han önskade att en inträdesprövning skall äga rum. Hur den skulle komma att utformas nämnde han icke, blott att en inträdesprövning skulle äga rum. Jag förmodar, att det var i anledning av detta uttalande, som andra kammaren fattade det beslut, vilket innefattas i det av herr Kvarnzelius upplästa yrkandet. Då frågan ligger på detta sätt, kan jag naturligtvis icke vidhålla mitt särskilda yrkande. Jag anser det vara klokt, att första kammaren nu följer andra kammarens beslut, efter de anvisningar som hans excellens herr statsministern har givit, och att sålunda bägge kamrarna förena sig om likalydande uttalanden i motiveringen rörande denna sak.

Herr talman! Jag tillåter mig sålunda att instämma i det yrkande, som nyss framställts av herr Kvarnzelius.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Jag vill endast erinra herr Olof Olsson därom, att jag vid denna frågas behandling, innan beslut fattades i kamrarna, för min del deklarerade, att jag på denna punkt hyste en annan mening än utskottet. Som en följd därav måste man före beslutets fattande på alla håll ha vetat, att på denna punkt skulle vi, så långt vårt inflytande sträckte sig, sträva efter att åstadkomma en ändring. Den saken borde sålunda vara fullt klar.

I övrigt har jag samma uppfattning som herr Olsson gav uttryck åt, nämligen att när utskottsrepresentanter från olika partier ena sig om förslag av denna art, så böra de också söka föra det igenom. Men jag vet icke att det från frisinnat håll brustit i detta avseende.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Det är givetvis med en viss tveksamhet, som en representant för högeråskådningen tar till orda vid detaljbehandlingen av de särskilda frågorna, sedan den ståndpunkt, högern i allmänhet intagit, blivit vid gårdagens votering underkänd. Man misstänkliggör tilläventyrs den ståndpunkt, för vilken man i detaljfrågorna gör sig till tolk, då man på detta sätt från högerhåll tillåter sig vädja till kammarens uppmärksamhet.

Jag hoppas emellertid, att det principuttalande, som första kammaren i går gjorde, icke skall på sätt, som herr Olof Olsson tycktes vilja göra gällande, binda kammarens prövningsrätt och kammarens bruk av sitt sunda förnuft i varje detalj, endast därför att kammaren — jag vågar fortfarande säga det — under politiskt inflytande har låtit sig påverkas i huvudfrågan. Ty det är verkligen här en mängd detaljfrågor, där de särskilda synpunkterna

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

från representanter för lokala intressen, som bättre känna vad det gäller, i samverkan emellan representanter för skilda politiska åskådningar, med hänsyn till särskilda intresspunkter, mycket väl kunna få göra sig gällande.

Vad nu beträffar herr Olof Olssons ståndpunkt, att ett bifall till herr Kvarnzelius' yrkande skulle förgöra hela kompromissen, kan jag icke förstå annat än att herr Olof Olsson går ut från samma missförstånd, som herr ecklesiastikministern gjorde sig skyldig till i går, då han på grund av den besynnerliga formella uppläggning, som utskottsbetänkandets kläm fått, utgick ifrån, att allt skulle vara avgjort endast genom ett beslut i den första punkten. Det är, som jag redan då tillät mig framhålla, dess bättre icke fullt så galet, som det var avsett att vara, utan riksdagen har verkligen fortfarande prövningsrätt på de särskilda punkterna, såvitt man iakttar behörig uppmärksamhet när man kommer till den punkt, som gäller ingresserna.

Beträffande nu detta särskilda yrkande av herr Kvarnzelius ber jag att få säga, att det är med mycket stor tillfredsställelse, som jag från min ståndpunkt finner, att man här genombrutit de uppbyggda partiskrankorna och söker träffa en fullt saklig prövning. Det gäller här, det ber jag särskilt få påpeka för ledamöterna av det folkfrisinnade partiet, icke någonting annat än att återgå till den måttfulla ståndpunkt, som regeringen i sitt förslag har intagit. Det gäller sålunda, huruvida man skall återgå till denna regeringens ståndpunkt, eller om man utan vidare skall förskriva sig till det socialdemokratiska yrkandet, för vilket herr Olof Olsson här gjort sig till tolk, liksom det har lyckats att med herr Reuterskiölds hjälp få uttryck åt detsamma i utskottsutlåtandet. Att man därför, som herr Olof Olsson gjorde för att få kammaren med sig, åberopade herr Reuterskiölds auktoritet, kan jag förstå ur taktiska synpunkter, men jag är viss om, att med den lojalitet herr Reuterskiöld säkerligen skall ådagalägga, denna hjälp skall svika. Ty på denna punkt ha mycket delade meningar kommit till uttryck, och särskilt måste från bondesynpunkter om denna punkt råda delad uppfattning. Jag behöver icke gå in på den sakliga sidan av detta spörsmål, det är tillräckligt utrett i Kungl. Maj:ts proposition.

Jag ber sålunda, med hänvisning till vad i ärendet är utrett, att få hemställa, att kammaren måtte godtaga det yrkande, som herr Kvarnzelius framställde, vilket precis ger uttryck åt, vad Kungl. Maj:t i sin proposition velat göra gällande, och vilket, såvitt jag vet, till varje ord överensstämmer med andra kammarens beslut, vilket lär i någon mån kunna inverka på denna kammare under den stämning, i vilken den befinner sig sedan gårdagen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman, mina herrar! Beträffande formuleringen av här förevarande stycke på sidan 76 förhåller det sig så, som en talare på Jönköpingsbanken framhöll, att i utskottet stodo olika förslag mot varandra, och att i slutvoteringen mellan socialdemokraternas förslag och mitt förslag segrade socialdemokraternas förslag, vilket nu återfinnes i utskottsbetänkandet med undantag av ett ord. I första stycket heter det: »vilka genom betyg från anknytningsklass i någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta» etc. Ordet »anknytningsklass» har tillkommit på min begäran till följd av kompromissen, då det förut stod »från sjätte klass i folkskolan». I övrigt är formuleringen den socialdemokratiska, icke min.

Nu förhåller sig emellertid också så, att det förslag, jag tillät mig ställa i utskottet, var väsentligt mjukare än det, som här uttalats. Principiellt hade jag ingenting att erinra för min personliga del emot att inträde skedde, då man gick in för bottenskoletanken, utan inträdesprövning, men jag ansåg, att utskottet icke skulle intaga någon bestämd ståndpunkt i en fråga, som måste

bero av omständigheterna, och det var icke heller alldeles nödvändigt att uttrycka saken så skarpt, som den här har sagts.

Jag vill dock tillägga ännu en sak. Under de förhandlingar, som fördes angående uppnående av ett möjligt samförstånd, betonades mycket starkt från socialdemokratisk sida, att det inom det socialdemokratiska partiet fanns en riktning, som satte in just på denna punkt, och som ansåg att huvudintresset måste knytas vid kravet att inträdesprövningar icke skulle äga rum. Detta krav har nu kommit till uttryck i ett anförande under debatten från en talare på göteborgsbänken. Det var en synpunkt, som naturligtvis måste för mig väga ganska tungt, och jag gick med på formuleringen. Jag anser den vara visserligen ett skärpande av den ståndpunkt, jag intagit, men icke ett frånvikande från densamma i något större och väsentligt avseende.

Jag har däremot litet svårt att förstå, att detta skulle ingå omedelbart i kompromissen på annat sätt än att den motivering, om vilken vi blivit sams vid genomgående av förslaget, även i denna punkt är granskad av mig och på nyss nämnt sätt ändrad. Därmed har jag dock naturligtvis från min synpunkt endast avsett en formell granskning med hänsyn till att det icke borde heta »från sjätte klass i folkskolan» utan »från anknytningsklass» och i övrigt ej fäst större vikt vid punkten.

För min del ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Kvarnzellius**: Herr förste vice talman, mina herrar! Då jag är mycket mån om att fortfarande upprätthålla de vänskapliga förhållanden, som alltid rått mellan mig och min värderade kammarkamrat Olof Olsson, vill jag besvära kammaren med ytterligare några ord.

Jag vill förklara, att om detta verkligen hade ingått såsom ett led i denna kompromiss, som träffats inom utskottet, är det klart att jag lojalt skulle ha böjt mig. Men det är för mig en fullkomlig nyhet, att en sådan överenskommelse skulle föreligga, och jag kunde så mycket mindre ha anledning misstänka, att en överenskommelse förelegat, som en av mina meningsfränder, vilken suttit i det särskilda utskottet, gjort samma yrkande i andra kammaren, som jag nu gjort i denna kammare. Och med den kännedom jag har om honom är jag övertygad om, att i händelse han haft den uppfattningen, att detta ingått som ett led i överenskommelsen, skulle han icke ha framställt detta yrkande. Och det skulle icke jag heller, det vill jag försäkra!

Förlitande mig på, att han ansåg sig ha full rörelsefrihet i denna fråga, har jag även betraktat mig såsom havande full handlingsfrihet. Och då jag sympatiserar med denna formulering, har jag tillåtit mig att framställa yrkande om bifall till densamma, så det icke, i vad det gäller denna punkt av motiveringen, skall komma att stå strid, utan att samstämmiga beslut fattas av kammarna.

Herr **Wigforss**: Jag skall endast göra tre korta påpekanden. I mitt anförande i går talade jag om, att för mig utgjorde denna fråga om sloandet av inträdesprövningen en fullständig centralpunkt i hela denna demokratiska skolreform. Det är verkligen min mening, att denna reform har sin största betydelse genom att man praktiskt erkänner, att hädanefter skola alla Sveriges barn, som vilja det, ha möjlighet att fortsätta studierna efter folkskolan, utan hänsyn till vad händelsevis examinerande lärare kunna ha att säga om, att de icke äro lämpliga för ett inträde i den högre skolan. Alltså vill jag konstatera, att från demokratisk synpunkt är detta kanske kärnpunkten i hela frågan.

För det andra vill jag som pedagog säga, att den pedagog, som tror, att man genom att granska ett barns rättstavningsprov, eller genom att pröva dess förmåga att snabbt lösa några uppgifter i de fyra räknesätten i hela tal, kan av-

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

göra, huruvida ett barn är lämpligt för vidare studier, den pedagogen skall åtminstone icke jag sätta något högt betyg för.

För det tredje vill jag säga, icke till det parti, med vilket det socialdemokratiska har ingått denna kompromiss, utan i stället till hela den starka opposition, som yttrat sig emot hela denna reform, att det är en verklig ödets ironi att den på denna punkt skall gå emot utskottets förslag. Ty här har kämpats från denna oppositions sida den allra häftigaste strid för att få ett erkännande av, att de båda typer av botten skolan, som nu skola införas, skola vara principiellt likvärdiga. Och såvitt jag förstår, finns det nära nog endast ett sätt, på vilket man kan understryka denna likvärdighet, och det är just genom att tillförsäkra alla barn, som komma från folkskolan, vare sig från den sexklassiga eller från den fyraklassiga, hur många de än må vara, rätt att komma in i den högre skolan. Om man slår fast detta, kan man säga, att den principiella likvärdigheten är fastslagen. Det skall verkligen bli intressant att bevittna, huruvida den opposition, som slagits för denna likvärdighet, sedan skall rösta emot ett förslag, genom vilket de kunde få sin ståndpunkt erkänd.

Herr Olsson, Olof: Jag vill, herr talman, endast rätta till ett missförstånd, ty man upprepar inte gärna två gånger det som jag sade i mitt förra anförande. Jag vill säga herr Kvarnzelius, att det är ett misstag om han tror, att herr Olsson i Mora varit med vid utformandet av denna punkt. Han satt i utskottet en kväll, då denna sak diskuterades och då det fattades preliminärt beslut, men det var andra, det var de ordinarie ledamöterna, som sutto, då vi fattade definitiva beslut och då vi gingo igenom motiveringarna.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Jag tillåter mig endast att erinra därom, att så vitt jag icke missuppfattade hans excellens herr statsministern i hans anförande i går, gav han redan då uttryck åt det förbehållet, att han just på denna punkt förutsatte en jämkning i det beslut, som han åt kamrarna förordade. Läget är sålunda ingalunda det, att man här söker påtvinga den part i den s. k. kompromissen, som utgöres av det socialdemokratiska partiet, ett medgivande, om vilket de skulle ha befunnit sig i ovisshet när de lämnade sina röster vid gårdagens avgörande. Ty statsministern har med en öppenhet, som jag alltid funnit i hans politiska väsen, icke lämnat dem i okunnighet om, att det från hans sida var avsett att på denna punkt åstadkomma den jämkning, som han från sin synpunkt anser vara önskelig.

Jag ber om ursäkt för att jag här uppträder såsom uttolkare av statsministerns ord, när jag ser honom själv vara närvarande, men eftersom han iakttagit tystnad, bör det vara tillåtet att deklarerat, hur jag från min bänk uppfattade hans ord. Skulle jag till följd av försvagad hörsel eller nedsatt uppfattningsförmåga ha missuppfattat herr statsministern, hoppas jag att han korrigerar detta mitt misstag. Skulle detta å andra sidan icke vara fallet, föreställer jag mig, att hela herr Wigforss' och hela herr Olof Olssons resonemang falla platt till marken. Här finns icke det minsta genombrott av den tekniskt gjorda kompromissen, här finns uteslutande ett hänsynstagande till förnuftiga skäl. Jag kan förstå, att det för vissa av kompromissens arrangörer är något störande, men jag hoppas att det för första kammaren skall vara en tillfredsställelse att åtminstone på den punkten få föra igenom något, som, enligt vad jag tror, det svenska folket i längden skall finna vara synnerligen nyttigt.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Jag vet icke var den ärade representanten från Kristianstads län befann sig, när jag alldeles nyss tillkännagav min ståndpunkt i frågan!

Herr **Bergman**: Herr talman! Det har mycket riktigt sagts av föregående talare, att denna punkt är av synnerlig betydelse, att det är en av de allra viktigaste detaljfrågorna i hela förslaget. Herr Wigforss gjorde gällande, att det var en principiellt sett alldeles fundamental punkt. Här borde fastslås, att alla, som ha genomgått folkskolan med godkända betyg, också skola vara berättigade att utan vidare vinna inträde i den högre skolan. Ingen skulle hellre än jag önska, att alla kunde göra det. Men det skulle naturligtvis förutsätta, att vi finge hundratusentals barn i den högre skolan, och detta kan icke ske redan av finansiella skäl. Och det kanske icke heller vore så nyttigt att alla komme in, även de icke studiebegåvade.

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

Nu måste det i varje fall ske ett urval, på grund av det tillgängliga utrymmet, och då anser jag för min del att detta urval skall ske efter fri tävlan — det är en demokratisk synpunkt skulle jag tro — så att var och en endast och allenast med hänsyn till sin duglighet blir upptagen eller kvarlåten. Men här är det tydligt, att man ämnar införa en ny privilegierad klass. Det är meningen att de, som gått i folkskolan, skola utgöra denna nya privilegierade klass, som skall beredas tillträde med andras uteslutande. Detta monopol för en ny privilegierad klass utgår från principer, som i alldeles utomordentlig grad lära ha fått tillämpning i Ryssland, där ju enligt vad jag hört uppgivas — jag vet icke om det är alldeles korrekt, men vi kunna kanske få besked av herr Winberg — endast barn av arbetare eller i varje fall endast från vissa befolkningsgrupper släppas fram till högre utbildning, under det att barn från den s. k. överklassen principiellt uteslängas.

Detta är enligt min tanke en fullkomligt lika stor orättvisa som den orättvisa, som ligger i att man endast släpper fram överklassens barn.

För min del anser jag det vara demokrati i ordets enda riktiga mening att medge fri tävlan för alla, och jag kan då icke inse, att det finns någon rättvisare grund för denna tävlan, än att en för alla lika prövning alltjämt bibehålles och att de som visa sig mest studiebegåvade i första rummet komma in, de må komma från folkskolan, eller från undervisning i hemmet eller från privatskolor.

Nu är det mycket sant, som herr Wigforss säger, att det är ganska svårt att avgöra vid en kort stunds inträdesprövning, om sådan studiebegåvning förefinnes. Jag anser därför, att det är synnerligen önskvärt, att en sådan prövning får sådana former, att man så rättvist som möjligt kan avväga dessa förhållanden. Provet skall icke behöva försiggå på ett par timmar, utan det bör fortgå något längre tid. Låt prövningen gärna ske under några dagar. Det antyddes av herr Wigforss att han icke ville överlämna prövningen åt godtycket hos några examinerande läroverkslärare. Dessa borde icke få bestämma, om de små pojkar skola få bli överklass eller icke. Ifall man verkligen tror, att det finns några i det avseende mot de fattiga ogynnsamt stämde läroverkslärare — jag har aldrig sett några sådana, men det kan ju teoretiskt tänkas, att de finnas — så vill jag erinra om, att jag för min del, för att undvika den möjligheten, inom utskottet föreslagit — för resten i överensstämmelse med skolkommisionens och skolsakkunnigas uttalanden — att inträdesprövningen skall ske under ordnad samverkan mellan lärarna vid den avlämnande skolan, d. v. s. folkskolan, och varför icke även privatskolan, med avseende på dess lärjungar, och lärarna vid den mottagande skolan, d. v. s. läroverket. Man skulle då kunna få upplysning om aspiranterna av folkskollärarna, som förut känna barnen. Härigenom skulle resultatet av prövningen kunna bli så rättvisande som möjligt.

Jag kan icke alls inse, att det är någon rättvisa, som skipas på det av herr Wigforss förordade sättet. Detta sätt strider fullkomligt mot min uppfattning av vad som är demokrati. Nu skulle jag ju helst vilja ha en fullständig

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

prövning, lika för alla. Här har emellertid yrkats av herr Kvarnzelius — enär andra kammaren har intagit den ståndpunkten — en partiell prövning på så sätt att de, som komma från folkskolan, skola provas endast i vissa huvudämnen, modersmålet och räkning, medan de däremot, som komma från annat håll, skola provas i alla ämnen. Det tycker jag icke är fullt rättvist, men då man icke kan få igenom prövningstanken på annat sätt, anser jag mig i här föreliggande läge böra ansluta mig till detta förslag.

När jag emellertid hörde herr Olof Olsson i utskottet och herr Wigforss i dag i kammaren säga, att alla böra tagas emot från folkskolan utan prövning, ber jag att få fråga: om det anmäler sig 100 aspiranter, som sålunda äro berättigade att komma in, men det finns blott 30 platser och ingen möjlighet existerar att ta in mer än 30, hur skall man bära sig åt med de 70? Efter vilka grunder skola somliga intagas och andra uteslutas? Det skulle vara av intresse att få en upplysning om den saken. Skall det vara det rena godtycket, föräldrarnas ställning, eller vad skall det vara? Det strider också mot min demokratiska uppfattning. Utan hänsyn till social eller ekonomisk ställning i samhället vill jag ha jämlikhet för alla. För att slippa begära ordet en gång till, skall jag anta, att jag får det svaret, som jag fick i utskottet av herr Olof Olsson. Då sade han så här: Det måste naturligtvis då bli en prövning. — Ja, det var bara det, som vi ville veta. Det är klart, att man under sådana förhållanden måste ha en prövning, men jag förstår då icke vad det skall tjäna till att man vill förneka prövningens nödvändighet. Man säger, att när det *finns* utrymme, behövs ingen prövning. Ja, således bli ena året alla insläppta utan prövning, medan däremot ett annat år, då det är större tillströmning, det beror på en prövning! Det blir knappast någon imponerande rättvisa mot ungdomen. Det rättvisaste är lika prövning för alla, alla år och under alla förhållanden.

Jag förstår icke, att man kan resonera på annat sätt, om man håller på demokratiska grundsatser. Emellertid får jag upprepa, att, som saken nu ligger till, jag väl får lov att ansluta mig till herr Kvarnzelius hemställan, som är det yrkande, som förefaller vara det relativt förnuftigaste av dem, som ha utsikt att gå igenom här, men jag beklagar, att jag icke kan få ett ännu förnuftigare beslut till stånd.

Herr Norling: Herr talman! Jag kommer att i denna fråga rösta för utskottets förslag. Det är således icke min avsikt att frondera på denna punkt. Men just därför att jag väljer den sidan om frontlinjen, ber jag att få göra en principiell deklaration.

Jag röstar som redan är sagt enbart av det skälet, att jag finner goda sakliga motiv tala för utskottets förslag, men däremot icke därför att jag på något sätt skulle vara benägen att gilla herr Olof Olssons här uttalade uppfattning om partiloyalitetens förpliktelser. Jag anser mig tvärtom berättigad att förklara, att jag har för avsikt att även fortsättningsvis utnyttja min rätt till fri och självständig prövning av de ärenden, som här föreligga, t. o. m. om resultatet av en sådan prövning någon enstaka gång skulle bli sådan, att den icke konvenerar på en del mycket inflytelserika och mycket nitiska håll!

Herr Olsson, Olof: Jag har på sista tiden, herr talman, haft mycket svårt för att förstå herr Bergman. Jag skall inte lägga fram vad det är, som gjort, att jag inte kunnat förstå honom. Jag vill bara säga, att jag inte kunnat det.

Men i detta speciella fall kan jag inte förstå honom därför att på sidan 76 i utskottets utlåtande står efter den punkt, som det nu har varit tal om: »Det är emellertid tydligt, att genomförandet av denna princip möter bestämda hinder i fråga om de läroverk, där bristande utrymme gör en gallring bland de in-

trädessökande nödvändig.» De frågor, som framställts till mig av herr Bergman, tycker jag därför äro onödiga. De ta bara upp tid, och man vinner inte någonting med dem, ty det finns inte något annat svar att ge än att när en gallring visar sig nödvändig, så får en gallring ske. Är det inte klara verba?

Sedan vill jag säga till herr Norling, att den synpunkt, som han just nu berörde, är som tagen direkt ur mitt eget hjärta. Det är min uppfattning också. Jag röstar också precis, som jag tycker är riktigt, och det är minsann ingen partiinstans, som hitintills kommenderat mig. Det var emellertid inte det jag talade om, herr Norling.

Herr Wigforss: Jag vill bara säga ett par ord. Herr Bergman har en märkvärdig förmåga att missförstå. Jag har icke antytt, att de inträdesprövande skola överlämnas till något slags läroverkslärares godtycke. Jag har endast konstaterat omöjligheten för dessa läroverkslärare eller för någon annan att vid detta tidiga stadium genom en prövning i ett par ämnen kunna avgöra, huruvida dessa barn verkligen lämpa sig för högre studier. När herr Bergman drog fram demokratin, skall jag icke diskutera saken med honom. Jag anser det mera demokratiskt, att samhället tillåter vem som helst som under nuvarande förhållanden har föräldrar, som kunna tillåta honom det, att få fortsätta studierna. Jag finner det mera demokratiskt än att samhället försöker sätta upp en skranka, även om skranken skulle vara en begåvningssskranka, för den vidare utbildningen. Men den praktiska nödvändigheten gör, att endast de barn, som komma från samhällets egna skolor, kunna utan vidare släppas igenom, men det är självklart att om man på samma sätt kan kontrollera privat-skolorna som statens egna skolor, skulle jag icke ett ögonblick draga mig för att säga, att dessa barn borde ha samma rätt att utan någon som helst inträdesprövning få komma upp i den högre skolan.

Mitt huvudargument emellertid, som icke ens herr Dahl tycktes ha förstått, fastän han är så sträng anhängare av båda linjernas likvärdighet, var just detta: är det någon, som tror, att om den 6-åriga folkskolelinjen visar en så stark tillströmning, det skulle vara någonting, som hindrar, att den realskola, som bygger på den 6-åriga linjen, kommer att utsträckas med det antal parallellinjer, som är nödvändigt? Men genom att här i utskottets utlåtande står, att man får komma upp i realskolan utan inträdesprövning från folkskolans anknytningsklass, betyder det, såvitt jag kan läsa rätt innantill, att man icke har möjlighet från statens synpunkt åtminstone att hindra så många som helst som vilja anmäla sig till den 5-åriga realskolans lägsta klass att komma in. Det finns emellertid det hinder som ligger i anslaget natur av att vara reservationsanslag när det gäller extralärarna. Men i samma ögonblick riksdagen går in för att göra anslaget till förslagsanslag eller gör reservationsanslaget större blir det så, att om vid ett läroverk på våren anmäler sig tillräckligt många sökande, kan man från detta läroverk till skolöverstyrelsen inkomma med begäran om en ny extralärare för att ta hand om en ny klass. Därmed är ena delen av problemet löst. Om sedan denna läroverksort icke vill lösa den andra delen av problemet genom att ställa nödiga lokaler till förfogande, kan man endast säga, att då har samhället visserligen i den ena delen — men icke i fråga om det lokala — löst problemet. Men det bör naturligtvis bli en uppgift för läroverksorten att klara upp den saken, och då kan jag icke se annat än att vi ha den verkliga likvärdigheten. Nu är jag icke särskilt intresserad får jag bekänna för att den 5-åriga realskolan skall starkt svälla ut. men jag vill endast antyda det märkvärdiga i att just anhängarna av den 6-klassiga eller 5-klassiga realskolan på denna avgörande punkt skola rösta emot sina egna intressen.

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

Herr Johansson, Johan Bernhard: Här är en av de många punkter i den stora skolreformen, där jag från landsbygdens synpunkt granskat densamma och funnit från dess synpunkt sett ett givakt för lantmännen, när det gällt att principiellt gå in för denna reform.

Det står i utskottets utlåtande, att man skall företaga en gallring, således icke en prövning — utan en gallring. Det har redan framhållits och efterlysts, efter vilka grunder denna gallring skall ske. Den siste ärade talaren har sagt, att det är klart, att de som komma från samhällets egna skolor skola ha företräde. Jag vet icke, vad han menade med samhällets egna skolor. Menade han de, som ligga i städerna? (Herr Wigforss: statens.) I varje fall har jag i det sammanhanget ställt mig betänksam, när det gällt, som utskottet föreslår, att tillsätta en kommunal styrelse för samtliga statens läroverk. Det är också en nyhet i reformen. Jag har såsom representant för landsbygden ställt mig betänksam mot dessa anordningar, borttagandet av inträdesprövningen och inrättandet av kommunala styrelser för läroverken. När jag sett dessa åtgärder i sammanhang med den säkerligen befogade farhågan, att lokalbrist vid läroverken kommer att uppstå på grund av den ökade tillströmningen — särskilt på grund av flickornas tillträde till läroverken — ligger det för mig nära till hands att antaga, att det blir landsbygdens barn, som komma att få sitta emellan vid den gallring, som kommer att ske, när det gäller att bereda plats vid läroverken. Jag är därför såsom representant för landsbygden på det högsta förvånad över att bondeförbundets främste man herr Reuterskiöld har kunnat såsom representant för den grupp inom riksdagen, som själv anser sig i främsta rummet ha att tillvarata lantmännens intressen, så helt och hållet överge till och med den frisinnade regeringens förslag på denna punkt och helt ansluta sig till den socialdemokratiska motionen.

Jag ber i övrigt att få yrka bifall till det av herr Kvarnzelius gjorda yrkandet.

Herr Reuterskiöld: Jag skall icke upptaga kammarens tid länge, men jag ville säga, att om man utgår ifrån den grundsynen, att folkskolan skall vara bottenskola med övergång till realskolan såsom det normala och om man utgår ifrån såsom det normala att de, som komma därifrån, också skola få tillfälle till inträde i realskolan, synes det mig i realiteten vara så att genom avskaffandet av inträdesprövning just landsbygdens barn skulle få ökad möjlighet att icke ligga under i konkurrensen med de andra, som eljest här ha betonats vara så mycket bättre utrustade. Alldeles särskilt gäller detta, då fråga blir om övergång från folkskolor av B-typ. Det är ur den synpunkten, som jag har tillåtit mig att acceptera detta förslag, då jag gått ut ifrån att i realskolan nödiga parallellinjer alltid måste skapas. En helt annan sak är, om man icke under den närmaste tiden kan åstadkomma detta och därför måste ha en gallring. Då kan man icke komma ifrån inträdesprövningar. Och om man överhuvud taget tänker sig att här blir en oerhört stor tillströmning, kan jag förstå att man blir en smula betänksam. Jag har dock gått ut ifrån och går alltjämt ut ifrån, att tillströmningen *icke* kommer att bli så överväldigande stor, för såvitt Kungl. Maj:t går in för att upprätthålla fordringarna både i realskolan och å gymnasiet. Då kommer av det naturliga skälet, att man icke kan följa med kurserna, en gallring att ske. Men så snart den erfarenheten fått verka någon tid, komma icke in i realskolan flera än som verkligen kunna gå igenom den. Men det bör i princip stå fritt och öppet för alla, som vilja, utan den gallring, som sker genom inträdesprövning på ett ställe av barn, som komma från skilda håll och kanter, från skilda lärare och med olika betygssättningar o. s. v., att övergå till realskolan; då sker ej heller någon mannamån till nackdel för landsbygdens barn.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats dels godkännande av den del av utskottets motivering, som å sid. 76 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet finner det vara» och slutade med orden »sådan provnings anställande», dels ock av herr *Kvarnzelius*, att ifrågavarande del av motiveringen skulle utbytas mot ett uttalande av följande lydelse:

Ang. inträdes-
prövning
till realskolan.
(Forts.)

»Utskottet, som icke kunnat ansluta sig till principen, att realskolan bör utan inträdesprövning stå öppen för alla lärjungar, vilka enbart genom betyg från anknytningsklass i någon av folkskolans huvudformer styrkt sig besitta det kunskapsmått, som är stadgat för inträde i realskolan, biträder på denna punkt departementschefens förslag.

Beträffande sättet för inträdesprovningens anställande —.»

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahl, Adolf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner den del av andra särskilda utskottets motivering i utlåtandet nr 1, som å sid. 76 i det tryckta utlåtandet börjar med orden »Utskottet finner det vara» och slutar med orden »sådan provnings anställande», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Kvarnzelius* under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarans ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I ovannämnda kapitel V. *Realskolan* hade utskottet å sid. 75 i det tryckta utlåtandet gjort följande uttalande angående undervisningen i de främmande levande språken:

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.

»Mycket omdiskuterat har spörsmålet om språkundervisningen i realskolan varit. Skolkommissionen föreslog, att engelskan skulle i stället för tyskan inträda som det första språket, medan de skolsakkunniga på anförda grunder uttalade sig för samma språkföljd, som hittills varit bestämd. Jämväl det föreliggande förslaget anser den nuvarande språkföljden vara starkast motiverad. Utskottet har för sin del vid övervägande av denna fråga ej funnit anledning till erinran mot den av departementschefen uttalade meningen.

Att engelskan bör inträda såsom det andra språket finner utskottet självklart. Vad franskan beträffar, synes det utskottet påtagligt, att plats bör inom realskolan beredas även åt detta språk.»

Enligt en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *David Bergström*, *F. G. Möller*, *Oscar Olsson*, *J. Bergman*, *E. A. Lundell*, *K. A. W. Björck*, *A. V. Sävström*, *C. P. Olsson* i Mellerud, *N. K. Törnkvist* i Bjuv och *R. Wagns-*

Ang.
språkund-
visningen
i realskolan.
(Forts.)

son ansett, att utskottets utlåtande å sid. 75 i avseende å språkundervisningen uti de främmande levande språken i realskolan bort hava följande lydelse:

»Mycket omdiskuterat har spørsmålet om språkundervisningen i realskolan varit. Skolkommissionen föreslog, att engelskan skulle i stället för tyskan inträda som det första språket, medan de skolsakkunniga på anförda grunder uttalade sig för samma språkföljd, som hittills varit bestämd. Jämväl det föreliggande förslaget anser den nuvarande språkföljden vara starkast motiverad.

Utskottet har på grund av de tungt vägande skäl av praktisk natur, vilka kunna anföras för att engelskan blir begynnelsespråk i realskolan, icke kunnat biträda departementschefens i ärendet uttalade mening, utan vill för sin del hävda den uppfattningen, att engelskan bör tilldelas den ställning, som nu tillkommer tyskan, inom såväl den fyrklassiga som den femklassiga realskolan.

Att tyskan bör inträda såsom det andra språket finner utskottet vid sådant förhållande självklart. Vad franskan beträffar, synes det utskottet påtagligt, att plats bör inom realskolan beredas även åt detta språk.»

Med avseende härå anförde nu

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag ber att få uppträda gentemot motiveringen rörande begynnelsespråket i realskolan. På sid. 75 har utskottet föreslagit tyskan som första språk, och på sid. 259 finns en reservation, undertecknad av sex utskottsledamöter från denna kammare och fyra från andra kammaren till förmån för engelskan som begynnelsespråk. I skolkommissionens förslag tycktes sakkunskapen ha kommit överens om att engelskan borde vara det bästa begynnelsespråket. I skolsakkunnigas förslag däremot hade man kommit överens om att tyskan var det bästa begynnelsespråket, och departementschefen anslöt sig till skolsakkunnigas förslag.

Jag skall icke här ingå något närmare på de pedagogiska skäl, som ha anförts för den ena och den andra synpunkten, därför att i allmänhet erkännes dock från språkmännens sida — även de språkmän, som stå på den sidan, att tyskan skall vara begynnelsespråket — att de pedagogiska skälen ha ganska liten betydelse i alla fall. Det är endast en liten fördel, erkänna de, som skulle vinnas från rent pedagogisk synpunkt, om tyskan skulle bli begynnelsespråket framför engelskan. Motiveringen är den, i korthet sagt, att tyskan ger större grammatikalisk träning än engelskan, och därför blir det lättare att lära det andra språket, ifall tyskan har blivit det första. Från andra sidan kan det anföras, att den grammatikaliska träningen kan bli bättre, om man börjar med ett lättare språk. Men det är ett annat pedagogiskt skäl, som väger tyngre. När språkföljden kommer på det sättet, att det första språket har lärts endast ett år, då det andra språket skall börja, är det av ganska stor betydelse, att det har blivit några resultat, några påtagliga resultat från elevernas sida sett i det första språket. Läger man den synpunkten på saken, är det inte tu tal om att engelskan har företrädde framför tyskan.

Nu är det emellertid inte det, som är mitt huvudskäl, utan mitt liksom reservanternas huvudskäl är att från praktiska och allmänna synpunkter är det fördelaktigare att ha engelskan som begynnelsespråk. Det egendomliga inträffade emellertid i utskottet, att åtskilliga av dem, som höllo på att engelskan skulle få starkare ställning, just därför röstade för tyskan som begynnelsespråk. Jag blev rätt förbluffad över det resultatet. Man var allmänt överens om, att om i realskolan endast ett främmande språk skulle läsas, borde det naturligtvis vara engelskan, sade man, men eftersom det nu blir två, skall

man också tänka på att ge det sist inkomna språket en starkare ställning, därför att det skall läsas längre upp i gymnasiet än det första språket. Just därför att engelskan på gymnasiet skulle få den starkaste ställningen, var det åtskilliga av dem, vilka annars höllo på engelskan som begynnelsespråk, som gingo över till tyskan. Jag får säga att för mig viktigast är icke gymnasiesynpunkten, utan det för mig viktigaste är, att den stora massan av barn och ungdom, som slutar sin skolgång med realskolan, får det språk, som den bäst behöver. Beträffande nu engelskans starkare ställning genom att göra engelskan till andra språk, får jag säga, att då vi nu få fritt val av ämnen på gymnasiet, är det lika stora utsikter för att engelskan under alla förhållanden kan få alla berättigade anspråk tillgodosedda — även på gymnasiet.

*Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)*

Följaktligen, då jag tänker på den 4-åriga realskolan, blir resultatet av utskottets förslag, att de, som sluta med realskolan, få endast tre års undervisning i engelska, och då man i allmänhet är benägen från alla håll att anse, att engelskan dock är det viktigaste språket från praktisk synpunkt, måste jag redan från den synpunkten anse, att det är riktigt, att engelskan får vara begynnelsespråket. De pedagogiska skälen säga inte mycket till förmån för det ena eller andra språket, men de praktiska skälen tala givetvis för att engelskan bör vara första språket.

Just därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr David Bergström m. fl. avgivna reservationen i detta avseende.

Herr statsrådet **Almkvist**: Herr talman, mina herrar! Det är visserligen riktigt, som herr Oscar Olsson påstod, att skolkommissionens majoritet för sin del kom till den uppfattningen, att engelskan borde utgöra begynnelsespråket i realskolan, men det är å andra sidan också att bemärka, att två av kommissionens ledamöter, nämligen herrar Swartling och Åström anförde en mycket stark motivering för att tyskan skulle bibehållas.

De skolsakkunniga, som ha haft denna fråga till utförlig behandling och mycket omfattande diskuterat skälen för och emot det ena och det andra språkets ställning, framhålla, att det är visserligen sant, att mycket talar till förmån för engelskan, bland annat den omständigheten att om lärjungarna efter avslutad realskolexamen skola ägna sig åt praktiska värv, ha de i många fall större nytta av engelskan än av tyskan. Emellertid får man icke heller förbise, att på många praktiska verksamhetsfält har man lika stor nytta av kunskap i tyska som av kunskap i engelska. Då de skolsakkunniga emellertid stannat för att tillstyrka tyskan som begynnelsespråk, har det skett bland annat med hänsyn därtill att den nya realskolan skall utgöra grund för den fortsatta språkutbildningen, och i det avseendet ges åt tyskan ett bestämt företräde framför engelskan. Med den förändrade organisation, som den 4-åriga realskolan kommer att visa gentemot den gamla typen av realskola, är det också nödvändigt att gå fram med försiktighet. Den omständigheten, att man stannar för att bibehålla den nuvarande språkföljden i realskolan, utgör intet hinder för att i läroverk, där det finns intresse för och möjlighet till en sådan språkföljd att engelskan ingår såsom första språk, den ordningen också kommer till stånd. Den möjligheten har förefunnits under en lång följd av år. Den har använts både i Göteborg och i Stockholm med mycket gott resultat. Jag tycker, att det är alldeles tillräckligt med att den smidigheten finns i systemet, att läroverk, som anse, att engelskan bör vara första språket, efter framställning få genomföra den ordningen.

Jag ber alltså att få tillstyrka kammaren att här godkänna utskottets förslag, som sammanfaller med Kungl. Maj:ts.

Ang.
språkkunde-
visningen
i realskolan.
(Forts.)

Herr Lundell: Herr talman! Då jag är med bland reservanterna på denna punkt, skall jag be att få ange några skäl såsom stöd för min ståndpunkt. Det kan förefalla som om frågan om begynnelsespråket kan vara av ganska underordnad betydelse. Enligt min mening är dock denna detalj ganska viktig, enär det språk, som lärjungen på ett tidigt stadium börjar med, lätt blir dominerande i förhållande till de språk, som sedermera studeras.

Bland de tre levande språken tyska, engelska och franska, som nu läsas i skolorna, är det utan tvivel engelskan, som för lärjungen senare i livet kan komma till den största praktiska nyttan. I kommersiellt avseende intager engelska språket den främsta platsen av alla språk och användes för detta ändamål mer än något annat språk i alla större sjöstäder och hamnar över hela världen. Med kommunikationernas årliga förbättring, ej allenast till lands och sjöss utan även i luften, minskas ju avståndet mellan människor, som tala olika språk, varigenom behovet av ett internationellt språk kommer att allt mer göra sig gällande. Skulle man kunna tänka sig att man bland levande språk skulle utvälja ett världsspråk, så ligger väl det engelska språket vid ett sådant val närmast till hands. Med undantag av det kinesiska språket, finns det ej något språk, som talas av så många människor som engelskan, och i jämförelse med tyskan talas engelskan av mer än dubbelt så många människor. Beträffande engelska språket såsom begynnelsespråk, yttrar skolkommisionen därom: »Till förmån för engelska som begynnelsespråk i realskolan kunde ock åberopas erfarenhetens vittnesbörd. Mångåriga försök med en sådan språkföljd hade gjorts såväl vid tvenne statsläroverk (Göteborgs realläroverk och nya elementarskolan i Stockholm) som vid flera enskilda läroanstalter, och dessa försök hade i stort sett kröntes med framgång.» Vidare säger skolkommisionen: »Genom de från vederbörande läroanstalter inhämtade omdömena finner skolkommisionen ådagalagt, att engelskans studium på det tidigare åldersstadiet snabbare ledde till ett användbart resultat än studiet av tyskan. Likaledes hade försöken givit vid handen, att engelskan vore lämpligare och bättre anpassad för de unga lärjungarnas förståndsmognad och förmåga av språkligt tillägnande, medan å andra sidan undervisningen i tyska, påbörjad å ett något senare stadium, visat sig kunna föras till fullt tillfredsställande resultat. Kommisionen finner i dessa rön en bekräftelse på riktigheten av sin på teoretiskt pedagogiska grunder vunna uppfattning, att engelskan synnerligen väl lämpade sig som begynnelsespråk.»

Som skäl för ett bibehållande av tyska språket som begynnelsespråk har anförts, att den tyska grammatiken skulle vara grundläggande för språkstudier i allmänhet. I viss mån kan detta vara riktigt, men det är väl bättre att direkt begagna sig av varje språks speciella grammatik än att på en omväg komma till det resultat, som åsyftas. Den tyska grammatiken är dessutom för nybörjaren så svår och invecklad, att densamma betänkligt kan dämpa lärjungens första lust för språk. Därför kan det vara bättre att börja med ett sådant språk som engelska, vars grammatik är lätt att lära.

Herr talman! Jag anhåller att på grund av det anförda få yrka bifall till reservationen.

Herr Wigforss: Herr talman! Endast ett par ord. Jag får bekänna, att jag sedan gammalt varit anhängare av att engelskan skulle vara begynnelsespråket vid våra läroverk, men detta under den förutsättningen att man började läsa de främmande språken i våra nuvarande läroverks första eller andra klass. I samma ögonblick det blir tal om att uppskjuta detta första språks inlärande till efter de sex åren, förefaller det mig som om pedagogiska skäl tala för att det grundläggande språket skulle vara tyska. Det är endast denna korta deklaration jag tänkt göra i frågans nuvarande läge, där det i första rummet

gäller att bestämma, vilket språk som skall vara grundläggande efter de sex årens bottenkola, och därför kommer jag att lägga min röst för tyska språket, alltså för utskottets förslag.

*Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)*

Herr Bergman: Herr talman! När det är fråga om att bestämma, vilket språk som bör vara det första vid undervisningen, är det två synpunkter, som man böra taga hänsyn till. Först och främst måste man se frågan ur synpunkten av vilket språk lärjungarna kunna tänkas ha största nyttan av, när de komma ut i livet. Man får nämligen alltid räkna med att det blir en hel del lärjungar, som icke fortsätta skolan ut, utan som stanna på vägen. Det är då för dem av vikt, att de redan från början få lära något, som de ha nytta av i livet. Det är den första synpunkten. Den andra synpunkten är den, vilket språk som är pedagogiskt och metodiskt lämpligt att först lära sig.

Vad den första synpunkten beträffar — av vilket språk de flesta lärjungarna kunna ha mesta nyttan i livet — tror jag icke det kan råda något tvivel om att det för närvarande är engelskan. Det talades av en föregående talare med rätta om att engelskan var på god väg att bli ett världsspråk. Världsspråksfrågan skulle kunna lösas, om man i alla länder så allmänt som möjligt lärde sig engelska språket. Detta språk kommer säkerligen att mer och mer få försteg framför andra europeiska språk; det har fått det allt mer efter världskriget, med den kolossala politiska övervikt som i högre grad än förut tillkommit den engelsktalande världen, icke blott det brittiska imperiet, utan i stigande grad även den stora nordamerikanska kontinenten. Det råder intet tvivel om att engelskan är stadd i raskare frammarsch nu, än det språket under generationer förut varit. Men redan förut hade engelskan ett väldigt försprång framför Europas övriga språk.

Jag ber att få erinra om att i Sverige har begynnelsespråkets ställning i skolan även förr varit beroende av dylika kulturpolitiska faktorer. Från början var det naturligtvis latinet som var begynnelsespråket, men sedan blev det franskan som blev dominerande, även i skolorna, beroende på att det franska inflytandet var så oerhört dominerande i politiken såväl som i litteraturen under 1700-talet. Fram på 1800-talet kom Tyskland att uppstiga till större betydelse, även i litterärt och kulturellt avseende: då började det tyska språket vinna terräng; det blev begynnelsespråk i våra skolor. Efter de senaste världshändelserna återigen graviterar tyngdpunkten mera åt anglo-amerikanskt håll. Då det nu därjämte oberoende av dessa synpunkter är så, att engelska språket är mera spritt än de andra språken på grund av den ofantliga kommersiella utbredning som engelskan av gammalt har, så pekar allt i den riktningen, att detta språk, med hänsyn till den praktiska nyttan, bör ha företräde.

Sedan kommer jag in på den andra synpunkten, frågan om det pedagogiska värdet. Somliga vilja då göra gällande, att tyska språket skulle vara det bästa, därför att det har den mest utvecklade grammatiken och att det är av vikt, då man börjar språkundervisningen, att få en rikt utvecklad grammatik för att lärjungarna skola bättre kunna lära sig de grammatiska grundbegreppen. Jag har icke den uppfattningen, utan jag tror, att det på detta område liksom på alla andra pedagogiska områden är riktigast att gå ifrån det lättare till det svårare, och jag kan icke föreställa mig, att någon skulle vilja göra gällande, att tyskan är lättare än engelskan. Engelska språket är obestriddligen lättare att lära än det tyska. Det kan visserligen till en början vara krångligt beträffande stavning och uttal, men i det stora hela är det lättare att lära än tyskan. Även ur den synpunkten synes det mig således lämpligare, att det språket får komma först. Tyskan kommer ju med sin mera invecklade grammatik i tillräckligt god tid in i alla fall. Ty båda språken skola ju läras i realskolan.

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

Jag kan icke annat än ansluta mig — jag har ju också själv undertecknat reservationen — till dem, som i dag talat för denna reservation. I utskottet var det så många, som yrkade på reservationsförslaget, att det var mycket nära att detta hade blivit utskottets beslut. Jag ber således att få yrka bifall till den av herr David Bergström m. fl. avgivna reservationen i denna punkt.

Herr Lindhagen: Det är ganska intressant att åhöra denna debatt, i vilken vi undersöka, under vilket av de tre privilegierade språken de svenska barnen vid unga år skola börja att slava. Det beror tydligen på vilken som segrat i det senaste världskriget. Kanske tyskarna komma att segra i nästa världskrig, och då vill man väl ha det tyska språket såsom begynnelsespråk igen. Nu ha emellertid engelsmännen segrat och därför skall engelska bli grundspråket.

Det har också sagts, att man skall välja det språk, som barnen ha lättast att komma ut med och som, vilket en talare sade, de genast ha den största praktiska nyttan av. Tro ni, att något barn i världen med nöje läser något av dessa tre krångelspråk? De bli för dem allesammans ett oerhört lidande och betyda för det stora flertalet bortkastad tid och arbete. Tyska grammatiken t. ex. är outhärdlig för svenska barn. Då är den engelska mycket lättare. Men det engelska ordvalet är i stället mer oöverkomligt och så är engelskan dessutom ett barbariskt språk, i vilket knappast ett enda ord uttalas så som det skrives. Skola vi då tvinga alla svenska barn att företrädesvis lära sig något så dumt?

Somliga anse emellertid engelskan trots allt vara särskilt lämpad för att lära barnen språkens struktur och skänka dem intresse för språk. Det är fåfängt att söka allvarligt inlåta sig på denna sak i detta land, där man just på detta område befinner sig så långt efter dessa tre stora länder, inom vilka opinionen mera än hos oss förstått, att man skall se med vidare blick på detta problem än man gör i ett så efterblivet land som Sverige. Jag måste åter erinra, fastän det väl är förgäves, att man framför allt i England experimenterat med att bereda barnen en stomme för språkstudier i det logiska, enkla och lättlärd världsspråk, som uppfanns av Zamenhof. De lärare, som experimenterat med detta språk säga, att de barn, som börjat med detta språk, få i sig grammatikaliska grundbegrepp som äro klara och överkomliga för dem och att det är mycket lättare för sådana barn att sedan övergå till de krångelspråk, som för närvarande stå på dagordningarna och som äro och förbliva att vara stendöda språk för de flesta människor, som ej ha dem till modersmål.

En talare nämnde, att barnen böra från början få kännning av den stora nyttan av att kunna ett språk. Detta mål vinnes endast, där esperanto lägges till grund för undervisningen. I exempelvis de engelska experimentskolor för esperanto, som ses med sympati även från det engelska undervisningsdepartementet — herr Almqvist, var snäll och försök det, om nu vi svenskar skulle kunna tänka så långt med våra efterblivna hjärnor — få barnen dessutom börja tidigt att korrespondera med andra barn över hela världen. Lärarna säga, att barnen i dessa skolor av detta världsspråk ha den största nytta. Barnen få redan vid unga år känslan av att de ha gagn av språket och känna att det är överkomligt för dem. Med en sådan ordning äro barnen ej hänvisade om de blott kunna engelska att bara korrespondera med engelska barn på engelska och, om de kunna tyska, bara med tyska barn, utan de kunna korrespondera med barn från alla nationer, som fått en motsvarande så förnuftig undervisning, att de kunnat lägga grundvalen till sin språkkunskap medelst ett logiskt, enkelt och lättlärt världsspråk.

Vilket av de två ifrågavarande krångelspråken nu väljas att ligga till grund för undervisningen, är det icke någon solid grund för barnens utveckling i grammatikaliskt avseende, det är icke någon solid grund för att barnen skola få intresse för språk överhuvud taget, och det är icke någon solid grund för svenska

barn att kunna kasta sina blickar ut över världen. Det är bara fråga om, vilket språk de skola börja att slava under och aldrig kunna lära sig riktigt annat än undantagsvis under särskilt gynnsamma förhållanden. Det blir ett språk, som fortfarande kommer att nedtrycka de svenska barnen och således även den svenska nationen i en ständig betydelselöshet i världen, vilket icke kan kallas för en av ljuspunkterna i den stora demokratiska reform, som nu givits. Det visar endast, att det är åtskillig humbug även med denna reform.

Herr talman, jag föreslår bara såsom en ensams opinionsyttring, men i överensstämmelse med vad en spridd opinion just inom Frankrike, Tyskland och England anser ändamålsenligt, att esperanto såsom det enda världsspråk, med vilket nu praktiskt kan räknas, bör vara det grundläggande språket, begynnelse-språket i skolorna för de svenska barnen och hemställer därför, att detta uttalande inflyter i motiveringen.

Herr Bergström, David: Herr talman! Jag skall begynna med att säga ett par ord om esperanto med anledning av herr Lindhagens yttrande. Min ärade vän på västernorrlandslänsbanken har många talanger — det veta vi alla — men när det gäller språk, så tror jag, att han själv får erkänna, att talanger-na icke äro så synnerligen stora. Ja, det har berättats för mig av en av de mest kunniga esperantisterna här i riksdagen, att herr Lindhagen föga behärskar även detta språk.

Emellertid, om vi nu efter denna lilla digression skulle för ett ögonblick se på den fråga, som nu är före, så är den en utav de största frågor, som den svenska riksförsamlingen kan behandla med avseende på det svenska folkets framtid. Det svenska folket är ju till en icke oväsentlig del ett industrifolk, det är ett köpmansfolk, och det bör utveckla sig allt mer och mer uti dessa riktningar för att kunna bestå i tävlan i framtiden. Om det svenska folket vill bestå i denna tävlan, blir det icke med esperanto, herr Lindhagen, utan det blir framför allt genom att med avseende på det språkliga i så stor utsträckning som möjligt bereda tillfälle åt dem, som skola undervisas i de nya skolformer, vi nu skola ikläda oss, att vare sig de gå igenom skolan helt eller de endast gå igenom den styckevis, i skolan inhämta så mycket som möjligt av grunden i avseende å det engelska språket. Detta kräves för att de, när de gå ut i världen på det ena eller det andra hållet, skola nå fram och i tävlan med andra kunna klara sig och uträtta någonting.

Vi få, mina herrar, dessutom besinna, att vi här i Sverige, i detta lilla land — det erinrades visst därom av herr Wohlin med några ord i går — förmått under den sista delen av förra århundradet skänka det stora Amerika en flod av levande kraft, som då gick dit över och som har mångfaldigats därute på andra sidan Atlanten, så att de, som ha svenskt blod i sina ådror, i denna stund där räkna mellan 2 å 3 miljoner, och utav dessa äro mellan 1 å 2 miljoner av uteslutande svensk börd. Det lär väl i denna församling liksom uti de flesta församlingar här i landet knappast finnas en enda person, som icke har någon närmare eller fjärmare frände ibland de miljoner av svenskt ursprung, som äro bosatta på andra sidan Atlanten. Men när man kommer till den tredje generationen, på många håll redan till den andra och framför allt till det fjärde släktledet, så behärska de i regel icke vårt svenska språk. Det språk de i främsta rummet behärska är det engelska språket.

Efter att under årtionden ha försummat dessa våra fränder på andra sidan Atlanten och efter att i början av den stora utvandringen ha sett ned på dem, ha vi ju numera börjat kännas vid dem och sätta oss i förbindelse med dem på ett helt annat sätt än förr. Vi skola till och med gå sjungande och dansande ut till dem för att yttermera komma i förbindelse med dem. Men för framtiden är dock det förnämsta förbindelsemedlet, evad vi skola träffa dem där ute

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

eller vi skola träffa dem, då de färdas fram för att se sina fäders bygd här i landet, det engelska språket. Vore det då icke skäl att vi redan ur denna praktiska synpunkt och ur de praktiska synpunkter, som jag nyss förut antytt, såge till att så många som möjligt i vårt land finge den vägkosten med sig genom livet, som kan anses ligga i en god och tidig grundläggande undervisning i det engelska språket?

Jag skall icke gå in här på de filologiska synpunkterna och möjligheten att lära sig det ena eller det andra språket lättare och bättre. Men det är ju så, att barnen lära sig språk egentligen genom örat. Ifall de ha goda språklärare, så lära de sig även i skolan främmande språk främst genom örat, och då ha de det främmande språket också i behåll för framtiden. De ha det nämligen kvar i vindlingarna, även om det får ligga i träde under en tid.

Jag vill i detta sammanhang tillåta mig att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet rikta en vördsam hemställan. Även om vi genom en votering i det särskilda utskottet — en votering, som jag hade haft skäl att vänta skulle ha givit 12 röster emot 12 i stället för att det till sist blev 10 röster emot 14 — nu kommit att där stå kvar på den gamla språklinjen med avseende på begynnelsespråket, vill jag som sagt till herr statsrådet rikta en vördsam anhållan, att inom ecklesiastikdepartementet liksom också inom överstyrelsen för våra läroverk måtte övervägas, huruvida man i det avseende, som nu är i fråga, skulle kunna komma fram inte allenast på den väg, som herr statsrådet antydde, utan även genom att i de stora läroverken, där man redan från första klassen räknar med A- och B-klasser, d. v. s. med parallellklasser, och isynnerhet, ifall det är en önskan på de orter, där dessa läroverk äro belägna, lärjungarna finge börja i den ena parallellavdelningen med engelska språket. Jag vet väl, att man — det har starkt framhållits i utskottet — velat ge engelskan en favör, nämligen genom att detta språk skulle gå långt upp i gymnasiet, men det är icke på detta det hänger framför allt, utan det viktigaste är att man får begynna med detta språk. Erfarenheten lär oss att här gäller: ju tidigare dess bättre, ifall barnet skall, som jag sade, genom örat lära sig språket, och det är, det kan icke bestridas, den rätta vägen.

Ja, jag har tillåtit mig att säga detta nu. Jag föreställer mig, att det blir flera gånger man behöver taga upp detta ämne i den svenska riksdagen för att vi måtte få en verklig syn på detta problem.

Jag har ju genom omständigheternas makt färdats fram åtskilligt ute i världen — jag har till och med luktat på alla världsdelarna — och så mycket kan jag säga att det språk, med vilket man där kommer fram överallt och särskilt det, med vilket det praktiska livets män alltid komma fram, är det engelska språket. Det vore skäl att vid ordnandet av våra skolförhållanden här i landet något mera beakta detta sakförhållande. Det är med tanke därpå, som jag nu för min del tillåter mig, herr talman, att yrka — jag kanske kommer att besvara kammaren med en votering i den frågan — att på sid. 75 i motiveringen de två stycken, av vilka det första stycket börjar med »Mycket omdiskuterat har spörsmålet» etc. och det andra stycket slutar med orden »inom realskolan beredas även åt detta språk», måtte ersättas med den av tio ledamöter av denna kammare avgivna reservation, som återfinnes på sid. 259 i andra särskilda utskottets utlåtande nr 1.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! I den påkostande överläggning i skolfrågan, som nu pågått under snart tre dagar, måste det, enligt vad jag föreställer mig, vara för kammarens ledamöter en angenäm omväxling med denna aftonunderhållning, som nu pågår. Den erbjuder nämligen det mycket uppbyggliga skådespelet av fullkomligt genombrutna partilinjier. Man finner här, hurusom den frisinnade avfällingen, herr Bergman, dansar fram

tillsammans med herr Oscar Olsson och hurusom herr Lundell sluter upp vid herr David Bergströms sida, mot vilken då framträder herr Wigforss, varefter sedermera herr Lindhagen ger sin välsignelse åt det hela genom att tala för esperanto.

Det har för mig varit en glädje att kunna instämma med herr Lindhagen i hans motivering, vilket inte så sällan är fallet, men det har så sällan beretts mig tillfredsställelsen att bli överens med honom i slutet. Jag vill nu inte insinuera, att det skulle bero på bristande logik hos herr Lindhagen, utan det beror väl till äventyrs på bristande förmåga hos mig att vara honom följaktig. Särskilt i en punkt av hans motivering här är jag fullkomligt ense med honom, nämligen då han sätter ifråga, huruvida denna stora demokratiska reform i skolfrågan verkligen var något annat än en humbug. Jag vill nu icke använda det ordet, men jag anser — då det kommer fram från en så entusiastisk anhängare till gärdagsbeslutet som herr Lindhagen — att jag kan få lov att uttala min blyga anslutning till den tankegång, som ligger bakom herr Lindhagens uttalande.

Emellertid, för att övergå till frågans kärnpunkt skall jag naturligtvis icke inlåta mig på något tankeutbyte med alla de professorer med eller utan professorstitel, som här uppträtt. Jag vill endast konstatera det rent praktiska förhållandet, att de ärade ledamöter, som så varmt dragit i härnad för engelskans företrädare, äro allesammans amerikafarare, så vitt jag kunnat finna, och jag kan så väl föreställa mig, att de ha ett synnerligen livligt intryck av det gagn, de haft av sin engelska kunskap i landet i fjärran västern. Ja, herr David Bergström har haft nytta av sin engelska även i östern, det veta vi. Han deklarerade själv, att han luktat på alla världsdelarna. Men det föreföll mig, som om han var tveksam, om han icke till äventyrs skulle kunna tillskriva lukten mindre än hörseln det avgörande inflytandet på språkkunskapen, eftersom han poängterade, att det var genom vindlingarna som man mottog och bibehöll språkkunskapen. Jag tillåter mig ett stilla tvivel. Jag är ej någon övertygad anhängare av den imitativa metoden. Jag vittnar här naturligtvis icke som språkman och än mindre som lärare, utan endast som f. d. skolpojke. Men när det gäller att bedöma skolan, har det kanske också en liten betydelse. Då får jag säga det, mina herrar, att eftersom vi ha degraderat latinet, såsom det efter min mening skett, vore det en synnerlig olycka, om vi också skulle flytta ut tyskan. Det är icke min erfarenhet, såsom herr David Bergström vittnade, att det är örat som är det avgörande. Det är grammatiken, varpå den verkliga språkkunskapen bygger. Skall jag tillägna mig ett språk för att kunna gå i slang på Chicagos och New Yorks gator och reda mig även i Kina med litet engelska — à la bonne heure — då förstår jag att det är mycket bättre att börja med engelska. Men det är icke den saken det gäller nu, utan det gäller att utbilda sig för den ena eller andra eventualiteten och icke bara för att skickas ut och ta sig fram i världsdelarna. Det gäller att utbilda sig till någon nytta hemma i Sverige. Det är icke bara *ett* språk, man skall kunna, utan skall man komma upp i en högre skola, bör man kunna flera språk. Och då är det grundläggande, att man får sinne för språkets byggnad, och då får man, såväl när det gäller svenskan som de utländska språken, så vitt jag erfarit, genom intet av de levande språken tillnärmelsevis en så god underbyggnad som av tyskan.

Det starka sinne för exakt byggnad och den grammatikaliska undervisning, som kräves för tyska språkets tillägnande, är verkligen grundläggande för språkkunskapen i övrigt. Det får man icke ens tillnärmelsevis genom det lösligt flödande engelska tungomålet. Jag har således den uppfattningen, att det vore en synnerligen illa övervägd gärning mot de svenska pojkar och flickorna, om man skulle flytta undan tyska språket, som här av reservanterna

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

föreslagits, och flytta fram engelskan. Därmed vill jag ingalunda ha sagt, att ej, just med hänsyn till den allt mer stegrade betydelse, det engelska språket har i hela vårt kommersiella och således ekonomiska liv, det kan vara lämpligt att ge detta språk, så långt möjligt är, en betydande plats på undervisningsschemat. Men det är icke heller meningen att bara gå in för *ett* språk, utan vi skola hava två eller tre språk. Det är bara fråga om vilket man skall börja med. Då är det bäst att börja med det, som riktar in hela språksinnet på det metodiska. Det är metodiken, som det enligt min mening ankommer på. Om jag får anknyta till vad herr Wohlin, om jag ej misstager mig, yttrade i går, när han var inne på språkundervisningen och talade om den nytta, han haft av tyskan, så kan jag avge ett liknande vittnesbörd. Det är verkligen så, att vad man lärt sig av tyska språket kommer en icke mindre till godo, när det gäller förbindelser med tyskar, än vad det engelska språket gör i fråga om kontakten med engelsmän. Man kan, antingen man kallar det imitativ eller grammatikalisk metod, tillägna sig det tyska språket så mycket, att man kan reda sig med tyska förhållanden. Och jag får säga, att om jag skall lägga upp frågan efter den synpunkten, hur det ur praktisk och ekonomisk betydelse för de svenska barnen ställer sig med det tyska språket i jämförelse med det engelska, så är det väl ändå tämligen oavgjort, vilket språk som, praktiskt sett, har största betydelsen. Jag är ej övertygad om ännu, att t. ex. tyskan rent praktiskt ej har lika mycket värde som engelskan, men jag lämnar det å sido. Jag ser frågan ur rent pedagogisk synpunkt, och då kan jag ej komma ifrån att tyskan såsom grundläggande för hela språkbildningen har mycket större värde.

Det är således som f. d. skolpojke, herr talman, som jag hemställer, att alla nuvarande och blivande svenska skolpojkar och skolflickor måtte få lov att tillgodogöra sig det tyska språket såsom grundläggande. Jag ber således att få yrka bifall till utskottets motivering i denna del.

Herr Reuterskiöld: Om det vore någon nytta med en diskussion i denna fråga, skulle jag kunna begränsa mig till att i alla delar instämma med den siste talaren. Men jag ber herrarna om möjligt återföra debatten litet mera till själva saken. Andra kammaren har efter mycket kortare debatt godkänt utskottsutlåtandet på denna punkt. Om nu första kammaren följer reservanterna, blir resultatet, att riksdagens skrivelse kommer att sakna varje uttalande i denna punkt, då de skilda kammarbesluten taga ut varandra. Följaktligen blir resultatet, att intet direktiv lämnas åt Kungl. Maj:t. Men vad blir resultatet därav? Jo, precis detsamma som bifall till vad utskottet sagt, ty då har Kungl. Maj:t frihet och Kungl. Maj:t har redan i propositionen sagt detsamma som nu utskottet. Det förefaller mig då mycket bättre att stryka under den praxis, enligt vilken skolor, som vilja börja med engelskan, kunna få detta dispensvägen. Jag är övertygad om att samma praxis kommer att följas även i det kommande. Då synes det mig, att hela debatten kunde förkortas genom att kammaren endast biföll vad utskottet hemställt. Resultatet av ett motsatt beslut blir ju precis detsamma.

Herr Holmgren: Varför behövs det undervisning i levande språk? Jag undrar, om det är, såsom herr Dahl ville göra gällande, att det i första rummet verkligen är fråga om tankens odling såsom det viktigaste. Man har väl bättre ämnen att skola tanken med, och det är väl matematik, fysik och till och med filosofi. Men när det gäller undervisning i levande språk, är det väl ändå meningen att bibringa en praktiskt nyttig kunskap.

Om det endast vore fråga om att *ett* språk skulle inläras, vore väl ingen människa tveksam om att det borde vara engelskan. Jag ber att till alla

delar få instämma på det varmaste med vad herr David Bergström sagt om den ofantliga nationella betydelsen av att det blir det engelska språket, som blir dominerande i våra skolor, därför att det är det språk, av vilket vi ha den största praktiska nyttan, mycket större än den nytta, vi ha av tyska språket. Jag skall icke motivera detta. Det ha ju så många av de föregående talarna anfört skäl för.

Varför jag här nu egentligen begärde ordet var med anledning av ett yttrande av herr Lindhagen, där han såg denna fråga ur politisk synpunkt. Han ansåg, att skälet till att nu från så många håll framkommit förslag och önskningsor om det engelska språket som dominerande i skolan, skulle ligga i världskrigets utgång. Om jag ser på saken från politisk synpunkt, skulle jag tvärtom vilja säga på det sättet, att det är viktigt, att det tyska inflytandet icke blir för dominerande hos oss, ty det är det efter min tanke både ekonomiskt och kulturellt. Beträffande den ekonomiska sidan av saken fingo vi vid förra riksdagen i sammanhang med diskussionen om den tyska handelsraktaten av en bland denna kammares mest framstående ledamöter höra några sanningens ord i detta avseende. Om jag tänker på den kulturella sidan av saken, är det också tydligt, efter min mening, att det tyska inflytandet dominerar i mycket högre grad än som är förenligt med vårt lands fördel. Detta sammanhänger till icke ringa del med att det är studiet av den tyska litteraturen, som är helt och hållet dominerande vid våra universitet och alla centra för den högre utbildningen i vårt land. Om man frågar sig, varpå detta beror, om det är därför att den tyska vetenskapen är så ofantligt överlägsen de andra kulturnationernas vetenskap, så skulle jag vilja svara nej på det. Det beror åtminstone icke väsentligen på det, utan det torde bero utom på den utomordentliga organisationen av den tyska bokmarknaden även och framför allt på den ställning, tyska språket intager i våra skolor. Det gör, att vår universitetsundervisning ej kan något annat språk än tyska, ty det vågar jag påstå är förhållandet. De kunna icke läsa utländsk litteratur på något annat språk än tyska. Det är mycket få i varje fall som kunna det. Jag har långvarig erfarenhet av den saken, först som student och sedan som universitetslärare, och jag vet, att under de sista trettio åren eller mer, och i alltjämt ökad grad på sista tiden den studerande ungdomen vid våra universitet icke kan nämnvärt tillägna sig annan utländsk litteratur än den tyska. Det anser jag vara ett missförhållande, och detta jämte de praktiska synpunkter, som här framförts, anser jag i hög grad tala för nödvändigheten att göra det engelska språket till det dominerande i skolorna.

Herr Lindhagen: I olikhet med herr Reuterskiöld tror jag, att det är nyttigt med en sådan debatt som denna. Men herr Reuterskiöld flyter triumferande på kompromissens grådaskiga vatten. Det gör, att han tycker det börjar bli obehagligt, då man försöker gå litet till botten av tingen och peka på en och annan av de största blottorna i denna soppa, som förelagts oss. Vi skola naturligtvis också i förevarande punkt följa andra kammaren i all underdånighet! Andra kammaren har tagit vad den ej förstår, därför att ingen upplyst den om denna sak. Här sitter en handfull intellektualister, som på grund av förmögenhetsförhållanden, föräldrarnas företagsamhet eller annan slump kunna babbla litet tyska, franska eller engelska, och de skola därför företräda svenska nationen och inbilla den, att man kan genom undervisning i de tre privilegierade krångelspråken skaffa en avsevärd del av svenska nationen någon som helst praktisk nytta! Det är det som är den oerhörda bluffen. Herr David Bergström talade insinuant om att han skulle säga några ord till herr Lindhagen om esperanto, men det blev endast det, att herr Lindhagen icke kan esperanto. Men däremot talade herr Bergström många ord om

*Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)*

Ang.
språkund-
visningen
i realskolan.
(Forts.)

engelskan, som han braverade med även för egen del. Ja, där hade David Bergström en chans i livet! Han var en politisk pamp, som skulle ha ett ämbete, och då blev han skickad till Amerika som generalkonsul. Där ute fick han då tillfälle lära sig engelska, och nu kan han någorlunda engelska, förmodar jag. Därför skall hela världen nu bli vasaller åt England, därför att herr Bergström kan tota till något i engelska! Men jag kan ej förstå, att herr Bergström haft så stor nytta av denna engelska kunskap, trots att han fått kännning av alla världsdelar, som han sade, ty han befinner sig trots det i ständigt disponibilitet.

Nu hörde vi av herr Holmgren att det här gäller, under vilket land vi skola införa svenska folket som det landets språkliga undersåtar. Han har nu tyckt, att vi ha tröttnat på att vara ett vasallfolk under Tyskland, och det ha vi ju varit. Nu vill han, att vi skola vara ett vasallfolk under England, och omväxling förnöjer ju — *variatio delectat* — man får väl lysa med den språkkunskap man har. Det är ju klart, att det att Tyskland spelar en sådan roll i vårt kulturella liv beror på att vi äro av samma ras och bo nära varandra och att språket har samma stam och ligger oss närmast. När svenskarna efter fattig förmåga få tillfälle att göra en resa, är det mycket dyrare att resa till England eller Frankrike än till Tyskland, och därför reser man först till Tyskland, d. v. s. de som kunna skaffa sig semester, t. ex. till Sassnitz, ty det är närmast, mycket närmare än Washington eller Kanada, dit David Bergström fick resa. Det är billigare, och därför har svensken i gemen mer praktisk nytta av tyskan i det avseendet.

Nu är det märkvärdigt, att man icke här spelar ut franskan också från dem som ytligt lärt sig den, ty franskan, viskar man till mig, är nog det mest logiska krångelspråket, men ändå törs man inte fram med det ännu. Förmodligen därför att det är så svårt och så olikt vårt eget språk och därför att det fordrar särskild talang och så oändlig övning, innan man lär sig förstå, att man aldrig kan lära sig det. Ty längre kommer man ej. Alla dessa svenska barn, som skola nu drillas pinsamt i skolorna för att nationen skall bli antingen tysk eller engelsk eller varför icke fransk, de bli grundkuggade av en handfull intellektualister, dessa som fortfarande sitta och fördumma svenska folket med sin ensidiga syn på saken och inbilla oss, att man kan skänka svenskarna något avsevärt genom en så oerhörd börda och ett så omöjligt vetande, som de aldrig kunna smälta, vilket innefattas i att lära sig dessa orimliga språk i skolorna.

Det talas på senare tider mycket om vikten för svenskarna att lära sig något av de tre krångelspråken för att kunna på originalspråket studera dess litteratur och sålunda bli delaktig gubbevars av landets kultur. Hela nationen skall med andra ord höjas upp till denna lilla klick överklassare, vilkas fruar ligga på chäslongen och röka cigarretter och läsa den sista prisbelönade franska romanen.

Studentexamensfolket lägger nu också an på att inbilla vår arbetarklass — det lyckades till och med vid landssekreteriatets senaste kongress — att detta är det mål, efter vilket det skall sträva. Tänk, alla dessa stackars arbetarproletärer, som skola lära sig på det sättet att läsa på originalspråket den sista franska prisbelönade romanen och annat sådant! Varför icke lika gärna säga, att de böra lära sig också forngrekiska för att kunna på originalspråket studera Platons skrifter, som verkligen äro en grund för kulturen? Omöjligt, mina herrar! Vi få i stort sett vår kännedom om utländska folk och deras förhållanden varken genom tyska, franska eller engelska böcker, utan genom svenska läroböcker, svenska tidningar och översättningar på vårt språk, och så kommer det i all evighet att förbli. Det är rent bedrövligt, hur detta språk-intellektualistiska lilla anhang får förvilla svenska folket, inbilla hela Sveriges arbetarklass och övriga menige, att deras uppsving till kultur består i

att lära sig något av dessa tre språk för att på det sättet bli delaktiga av deras kolossala kultur — gudbevars. Men det blir i varje fall ändå bara franska, bara engelska eller bara tyska, och det blir icke heller det, ty det kommer aldrig någon att kunna lära sig, annat än ett litet fåtal människor, såsom jag sagt. De andra kunna icke läsa en litteratur på originalspråket, och det finns för övrigt hundratals andra språk och nationer med lika bra kultur. Främmande folks kultur lära vi känna genom svenska tidningar, översättningar och läroböcker. Det är det ensidigaste uppfostringsmedlet att bara hänvisa till *ett* språk av alla hundratals språk. Det är oerhört, att en sådan villomening skall få förekomma i det propagerande svenska folkets upplysningsarbete.

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

Herr Lindley: Jag skall be att få säga, att herr Lindhagen förefaller mig vara ganska orättvis, då han påstår, att de som plädera för ett visst språk göra detta därför, att de kanske kunna det språket, eller därför att de haft tillfälle att resa över den stora vattensamlingen till Amerika. Beträffande mig själv vill jag säga, att, fastän jag kan engelska, har jag likväl försökt stödja herr Lindhagens ståndpunkt, då han pläderat för ett världsspråk sådant som *esperanto*. Jag har till och med som min åsikt deklarerat, att jag icke tror det finns någon möjlighet att nu inympa ett konstgjort språk på den nu levande generationen, men jag är fullt villig att gå med på att söka befordra världsspråkstanken genom att låta vår ungdom lära det i skolorna.

Detta är en sida av saken, men vid sidan därav måste man väl ändå räkna med att skolorna i närvarande stund icke äro beredda därpå, och vi kunna säkerligen ej framtinga ett beslut i riktning av att nu upptaga *esperanto* såsom det språk, vilket den svenska ungdomen skall lära i första hand. Vi måste då välja ett levande språk, och frågan är då, om vi skola välja tyska eller engelska. Då ställer jag den frågan till mig: Vilket av dessa språk är det mest praktiska, det mest lämpliga, det som skulle giva skolungdomen största nytta? Jag säger utan tvekan, att engelskan måste ge skolungdomen den största nyttan för det kommande livet. Herr Lindhagen sade, att tyskan genom världskriget hade blivit åsidosatt. Detta är icke riktigt sant. Jag kan tala om för herr Lindhagen, att redan för tjugu eller trettio år sedan var engelskan världsspråket på sjön. Om en tysk befälhavare kommer till Stockholm och om han var förtrogen med engelskan, skulle han helt säkert använda detta språk i samtal med andra personer i Stockholm. Om två skeppare möta varandra på främmande ort, en svensk och en tysk, så tilltala de varandra på engelska. Engelskan är alltså ett världsspråk redan nu, då det gäller sjöfartsangelägenheter.

Nu kan man ju säga, att det är mycket få av svenska folket, som gå till sjöss och följaktligen på den grund ha behov av att lära sig engelska språket, men det är väl en hel del som, även om de lärt sig tyska, måste sadla om för att lära sig engelska, såsom det för deras livsgärning mest viktiga. Men det är ett förhållande, som här redan blivit vidrört, att de flesta ha större förutsättningar att kunna förkovra sig i engelskan än i tyskan. Ty det är mycket få familjer i vårt land, som ej ha släktingar i Amerika, och finns det möjlighet till skriftlig korrespondens, så föreligger däri alltid en möjlighet att ytterligare förkovra sig i engelskan.

De synpunkter, herr David Bergström förde fram, äro även mycket viktiga för vårt lands vidkommande. Sverige har en mycket stort uppgift i den stora varudistributionen, och man reder sig betydligt bättre på världsmarknaden med engelskan än man gör med tyskan. Man har alltså betydligt större nytta därav. En annan sak är också, att den engelska nationen är oerhört konservativ. Jag blev förbluffad, när jag kom tillbaka till Sverige och fann, att nästan varje tulltjänsteman kunde ett eller två språk. I England begär man icke, att tull-

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

tjänstemännen skola kunna annat än engelska. Kommer en främling dit, som har någon angelägenhet att uträtta, får han skaffa sig en tolk för att uträtta sitt ärende, men här i vårt land äro vi så frikostiga, att vi till och med utbilda lägre tjänstemän till språkmänniskor för att de skola kunna stå främlingarna bi. Man måste även taga i beaktande dessa synpunkter.

Nu säger herr Dahl, att tyskan är mer behöflig i vårt land för den grammatikaliska språkundervisningen, och följaktligen är den det utländska språk vi först behöva inlära i våra skolor. Men man behöver väl icke av den anledningen inlära ett främmande språk. Kan man icke använda svenskan för grammatikalisk språkundervisning? Den måste väl enligt mitt sätt att se saken vara grundläggande i fråga om den uppgiften. Jag tror till och med, att engelskans inlärande kan bli till stor nytta såsom ett mycket lämpligt exempel på ett språk, som icke är så grammatikaliskt som det svenska, och följaktligen gör dess studium lärjungen uppmärksam på de grammatikaliska felen i detta främmande språk, vilket bör göra honom mer känslig för den verkligt grammatikaliska utbildningen av det svenska språket.

Slutligen har herr Reuterskiöld sagt, att det skulle ligga en fara i att första kammaren fattade ett annat beslut än andra kammaren. Jag kan ej se det. Är det så, att vi fatta samma beslut som andra kammaren, innebär det ingenting annat än att vi ge direktiv åt Kungl. Maj:t att här inympa tyskan i skolorna såsom det första språk, vilket lärjungarna skola inlära. Fatta vi här ett annat beslut, ligger saken mera öppen och fri för Kungl. Maj:t att taga praktiska synpunkter under övervägande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Olsson, Olof: Jag tyckte till en början, herr talman, att denna språkdiskussion tenderade att bli rätt intressant, och jag kan inte neka till, att jag ett ögonblick tänkte, att här har herr Lindhagen uppenbarligen en chans. Genom att fälla tillräckligt ofördelaktiga yttranden om skolutskottet kan han kanske tala sig in i åtminstone några hjärtan i denna kammare. Men det förefaller mig nu, som om debatten i någon mån skulle ha urartat; i varje fall känner jag mig inte glad vidare. Jag tycker därför, att det kan vara skäl — när vi nu inte ha något rikare utbyte av de här utsvävningarna — att gå tillbaka till frågan. Den handlar nämligen om något helt annat, än vad herrarna här tyckas sysselsätta sig med. Den handlar om, huruvida man skall ha tyskan eller engelskan som första språket i realskolorna. Om det vore på det viset, att vi bara skulle haft ett språk, då skulle det varit skäl att stå här och anstränga sig för att få engelskan eller tyskan, allt efter sympatierna. Men nu ligger det så lyckligt till, att vi skola ha både tyska och engelska. Följaktligen gäller det att välja vilket av dessa två man skall börja med — inte vilket som skall läsas ensamt. Och då spela de synpunkter, som herr David Bergström och andra framhållit, ingen som helst roll, utan då blir det huvudsakligen rent pedagogiska ting, som bli avgörande.

Går man ut ifrån detta, så tror jag, att de flesta språklärare ha den uppfattningen — det är underligt, hur det rent instinktivt kommer fram — att har man en kortare skola och man i denna skall läsa de båda språken jämsides, men ändå börja med något, då skall man börja med tyskan. Det är krångligare att lära sig tyska på tre år proportionellt lika mycket som man lär sig engelska på fyra, än det är att lära sig engelska på tre år proportionellt ungefär lika mycket som man lär sig tyska på tre år.

Härtill kommer en annan sak, som naturligtvis bara magistrarna ha så kallad kläm på, och det är, att börjar man med tyska, har man rätt mycken nytta av modersmålsundervisningen. Man kan, utan att vara alltför knepig, sam-

arbeta med modersmåsläraren, och för den händelse man själv är detta, kan man slå två flugor i en smäll.

Om vi sålunda se på saken sådan den är, tror jag, att vi kunna låta oss nöja med den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t intagit och som utskottet i detta fall så gott som slaviskt har följt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist: Herr talman! Med anledning av herr David Bergströms vädjan till ecklesiastikministern, att man i somliga skolor skulle få börja med engelska och i andra med tyska, så vill jag uttala som min uppfattning, att det vore mycket olyckligt, om det rådet följdes. Det skulle medföra stora praktiska svårigheter för familjer, som flytta från den ena orten till den andra. Om de t. ex. varit på en ort, där man haft tyska som grundläggande språk, och sedan komma till en ort, där engelskan är det grundläggande språket, så skulle det möta stora svårigheter för dem att få in sina barn i motsvarande klass. Jag vill därför för min del vädja till regeringen att inte gå den vägen.

För övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Westman: Herr talman! Det har säkerligen förefallit icke bara mig utan många andra av kammarens ledamöter, som om under den föregående behandlingen av förslaget till skolreform det kommit in alltför mycket inrikespolitik i vår diskussion. Så mycket mera måste man väl då reagera mot att åtskilliga talare i den lilla fråga, som nu föreligger, ha ansett det vara lämpligt att inblanda utrikespolitik. Den talare, som mest energiskt gjorde det, var herr Holmgren. Jag finner mig av hans anförande föranlåten att betona, att när jag går att avge mitt votum i denna pedagogiska fråga, sker det alldeles icke ur några utrikespolitiska synpunkter. Jag vill för min del ansluta mig till herr Oscar Olssons yrkande, men jag gör det då uteslutande ur de synpunkter, som jag anser vara i denna fråga sakligt bestämmande.

Herr förste vice talmannen äskade ljud och yttrade: Jag ber att få fästa herrarnas uppmärksamhet på att enligt fattat beslut komma vi i morgon att börja med sjukkasselagen. En eventuell fortsättning av behandlingen av nu föreliggande ärende — såvida vi inte hinna slut på ärendet i kväll — lär inte kunna förekomma förrän möjligen på onsdag nästa vecka.

Herr Lindhagen: Jag skall be att få säga några ord med anledning av herr Olssons anförande.

Det är ju goda skäl han givit för att tyskan skall gå först, nämligen att det är så svårt, och det är väl det avgörande och verkligt vägande pedagogiska skälet, för att man skall börja tidigare därmed. Däri är jag ense med honom. Men då herr Olsson sade, att herr Lindhagen sökt ge hugg på utskottet, så tyder det på att herr Olsson i strid mot sin natur fått en sådan kärlek till utskottet, att han knappt tillåter, att man rör vid det. Jag måste emellertid förbehålla mig frihet att tala för esperanto, även om utskottet under alla förhållanden bestämt avråder från dess införande. Jag vet mycket väl, att herr Olsson såsom ecklesiastikminister lovade en av esperantofolkets pionjärer här i landet att ta under övervägande att framställa förslag om statsunderstöd till rörelsen, vilket finska staten redan beviljat; och jag vet alltså, att herr Olsson inte är alldeles främmande för världsspråkstanken, och då bör han väl kunna med välvilligt överseende tillåta oss att föra fram den i åtanke även vid detta tillfälle.

Gentemot herr Lindley vill jag bara säga, att det internationella stora sjömansförbundets kongress i Hamburg för ej länge sedan uttalade sig för espe-

*Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)*

Ang.
språkundervisningen
i realskolan.
(Forts.)

ranto såsom världsspråk och detta trots sjömännens stora kunskaper i engelska. Detsamma gjorde de engelska fackföreningarna på sin kongress 1925. Det är alltså just de två organisationer, som till synes minst av alla skulle behöva ett världsspråk vid sidan av engelska, som för sin del uttalat sig just för esperanto. När skall något av denna visdom och världserfarenhet nalkas våra bortglömda kuster häruppe?

Rop på proposition hördes nu.

Herr Olsson, Oscar: Med anledning av herr Bergqvists oöverlagda vädjande till ecklesiastikministern är jag tvungen att yttra ett par ord. Det skäl, som herr Bergqvist anförde, är inte alls av den vägande natur, som han anser det vara. Det finns nämligen en väg till, som Kungl. Maj:t kan gå och varigenom de faror, som herr Bergqvist förutsätter, kunna avlägsnas. Det blir möjligt för Kungl. Maj:t att gå denna väg, om kammaren fattar beslut i överensstämmelse med reservationen. Kungl. Maj:t kan nämligen vid sådana läroverk, där det finns parallellavdelningar i första klass, låta den ena börja med tyska och den andra med engelska. Då blir det ingen svårighet för flyttande familjer. Denna anordning är tillämplad vid ett läroverk i närheten av Stockholm, som jag har reda på, och den utvägen borde kunna vara synnerligen tillfredsställande för representanterna för det parti, som är särskilt angeläget om att det inte skall bli någon dödande uniformitet över organisationen.

Vad alla sakkunskapens skäl för och emot beträffar, har jag lyssnat på dem med uppmärksamhet, och det är, som jag sade i mitt första anförande, så, att de väga ungefär lika ur pedagogisk synpunkt.

Jag har ingen anledning att ändra mitt yrkande.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Bergqvist: Jag tror mig kunna konstatera, att herr Oscar Olsson inte riktigt tänkt igenom denna fråga. Om t. ex. en familj i Stockholm har en son i en parallellavdelning här och engelska i denna är grundläggande språk, men familjen sedan flyttar till Luleå, där tyska är grundläggande, så råkar pojken ovedersägligen i en ogynnsam ställning, då han skall in i den nya skolan.

Herr Trygger: Jag skall be att få säga ett par ord.

Mig förefaller det, som om det skulle vara bra olämpligt, om man nu efter en debatt sådan som denna skulle överge ett system, som hittills praktiserats. Jag kan mycket väl förstå, att man kan ha olika meningar i denna fråga. Jag har själv en bestämd mening, men jag skall icke alls gå in på den saken. Jag tycker, att situationen är i alla fall den, att det nog vore lättsinnigt att, trötta som alla äro efter denna debatt, besluta en omkastning i förhållande till vad som gäller för närvarande.

Jag ber att för min del få instämma i vad herr Olof Olsson yttrade.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, anförde herr förste vice talmannen, att i fråga om utskottets yttrande å sid. 75 i det tryckta utlåtandet, såvitt anginge språkundervisningen i de främmande levande språken, yrkats 1:o) att ifrågavarande yttrande skulle godkännas; 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr David Bergström m. fl. därom anförda reservationen; samt 3:o), av herr *Lindhagen*, att den i utskottets yttrande förekommande meningen »Utskottet har för sin del vid övervägande av denna fråga ej funnit anledning till erinran mot den av departementschefen uttalade meningen» skulle utbytas mot följande: »Det enda grundläggande språket bör vara esperanto.»

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
språkkunder-
visningen
i realskolan.
(Forts.)

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av herr David Bergströms m. fl. reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 godkänner utskottets yttrande å sid. 75 i det tryckta utlåtandet, såvitt angår språkundervisningen i de främmande levande språken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr David Bergström m. fl. därom anförda reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I kapitlet IX. *Statsläroverkens ekonomiska förhållanden* hade utskottet å sid. 111—112 i det tryckta utlåtandet anført:

Ang.
kommunala
läroverks-
styrelser.

»Frågan om särskilda lokala styrelser för samtliga allmänna läroverk synes utskottet vara av beskaffenhet att ej utan bärande skäl böra skjutas åt sidan. Departementschefen har förordat i stort sett ett bibehållande av nuvarande förhållanden och utan att härför anföra några särskilda omständigheter avvisat tanken på dylika styrelser för de högre läroverken och gossrealskolorna. Enligt utskottets mening är frågan om särskilda lokala styrelser förtjänt att närmare beaktas. Inrättandet av sådana styrelser är ägnat att bevara en viss kontinuitet i det närmaste handhavandet av läroverkens förvaltning och att bidra till stärkande av solidariteten mellan läroverken och de samhällen, där de äro belägna; måhända skulle ock åt en sådan styrelse kunna överlämnas handhavandet av vissa smärre administrativa ärenden. Utskottet vill sålunda förorda, att kommunala läroverksstyrelser må upprätthållas vid alla de läroverk, där sådana nu finnas — de nuvarande statssamskolorna såväl som de till förstatligande föreslagna kommunala mellanskolorna — men vill tillika ifrågasätta, huruvida icke Kungl. Maj:t må finna skäligt föreskriva, att liknande styrelser skola inrättas jämväl vid övriga statsläroverk, högre som lägre.»

Enligt den av herr *A. Dahl* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen hade reservanterna ansett, att utskottets utlåtande i denna del bort hava följande lydelse:

»Kommuns medverkan vid respektive skolors administration genom lokala styrelser finner utskottet icke böra utsträckas utöver vad departementschefen förutsatt.»

Härom yttrade nu

Herr **Dahl, Adolf**: Jag anhåller att få fästa kammarens uppmärksamhet på en punkt i utskottsförslaget sid. 111—112, avseende frågan om lokala styrelser för skolorna.

Ang.
kommunala
läroverks-
styrelser.
(Forts.)

Kungl. Maj:t har föreslagit, att sådana lokala styrelser, som nu finnas för samskolorna, skola vid omorganisationen inrättas jämväl för de nybildade samrealskolorna, men utskottet föreslår, att denna anordning skall gälla samtliga läroverk och sålunda lokala styrelser tillsättas även för de högre allmänna läroverken.

För min del har jag svårt att inse behovet och lämpligheten av den föreslagna utvidgningen. Jag skall inte vid denna sena timme besvara kammaren med någon utförligare motivering. Kungl. Maj:t har ju haft förmånen att vinna hänsyn för sina yrkanden i så stor utsträckning, att jag föreställer mig, att alla de, som i övrigt litat till Kungl. Maj:t, skola finna sig föranlåtna att ansluta sig till propositionens ståndpunkt i denna del, och vi andra, som i vissa andra stycken inte kunnat vara fullt överens med Kungl. Maj:t, ha tillfredsställelsen att på denna punkt kunna ansluta oss till propositionen.

Jag hemställer därför, att det stycke i motiveringen på sid. 111—112, som börjar med orden »Frågan om särskilda lokala styrelser» och slutar med orden »högre som lägre» måtte utgå och i dess ställe måtte införas ett stycke, som återfinnes på sid. 234 i den reservation, som har avgivits av mig m. fl. andra ledamöter i utskottet och som lyder sålunda: »Kommuns medverkan vid respektive skolors administration genom lokala styrelser finner utskottet icke böra utsträckas utöver vad departementschefen förutsatt.»

Herr Björck: Jag skall också försöka att fatta mig kort.

Det referat, som herr Dahl lämnade av utskottets ställning till denna fråga, är knappast fullt adekvat. Förhållandet är det, att Kungl. Maj:t, som herr Dahl riktigt erinrade om, föreslagit, att sådana styrelser, varom här är fråga, skulle upprättats vid de nyinrättade samrealskolorna, liksom de finnas vid de nuvarande statssamskolorna och de kommunala mellanskolor, som skulle övertagas av statsverket. Vid bägge dessa grupper, de nuvarande statssamskolorna och de blivande samrealskolor, som uppstå av de kommunala mellanskolorna, skulle alltså styrelser enligt utskottets förslag komma till stånd. Men ifråga om de nya samrealskolorna i Oskarshamn m. fl. platser har utskottet inte intagit en alldeles bestämd ståndpunkt i enlighet med propositionen utan begränsat sig till ett mera allmänt och principiellt övervägande. Utskottet yttrar nämligen: »Utskottet vill sålunda förorda, att kommunala läroverksstyrelser må upprätthållas vid alla de läroverk, där sådana nu finnas — de nuvarande statssamskolorna såväl som de till förststatligande föreslagna kommunala mellanskolorna — men vill tillika ifrågasätta, huruvida icke Kungl. Maj:t må finna skäligt föreskriva, att liknande styrelser skola inrättas jämväl vid övriga statsläroverk, högre som lägre.» Däri ligger alltså, att Kungl. Maj:t bemyndigas att föranstalta om sådana styrelsers inrättande även vid de nya samrealskolorna, men det har ansetts böra stå Kungl. Maj:t fritt att gå ett steg längre, om så vid en närmare omprövning skulle finnas önskvärt. Utskottet har emellertid icke bestämt förordat, att sådana styrelser skola komma till stånd vid samtliga läroverk.

Själva frågan om lokala styrelser vid läroverken är av stor principiell vikt. Det finns ju sådana styrelser redan nu vid statliga läroverk, t. ex. de tekniska läroverken, liksom vid statens samskolor, som ju redan är nämnt. Det kan anföras mycket vägande skäl med hänsyn till samarbetet mellan läroverken och föräldraintresset på orten för sådana styrelsers existens och sålunda även för deras införande vid de allmänna läroverken. Icke minst tala härför många praktiska skäl, i det att dessa styrelser, som vi särskilt känna från de privata läroverken, kunna inrymma personer, som kunna tillföra läroverkens ledning viktiga synpunkter med avseende på lokaler, ekonomi och sådant. Därför har

utskottet velat peka på att åtgärder i sådan riktning eventuellt kunna vara önskvärda utan att som nämnt taga bestämd ståndpunkt i saken.

Jag vill också framhålla såsom ett ytterligare skäl, att när man nu går fram med krav på besparingar i statsförvaltningen, är det alldeles otvivelaktigt, att en hel del löpande göromål skulle kunna utan skada och till bestämt gagn överflyttas från den centrala tillsynsmyndigheten till sådana decentraliserade styrelser som de ifrågasätta. På det sättet skulle eventuellt en besparing i arbetet hos den centrala skolledningen kunna åvägabringas, som komme att innebära bestämda fördelar för det allmänna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets motivering.

Herr Dahl, Adolf: Herr talman! Det förefaller mig, som om herr Björck ville söka så att säga hänga upp frågan på en viss beskaffenhet i formuleringen för att därigenom bortskymma det verkliga innehållet. Jag tillät mig säga, att utskottets önskemål var, att den ifrågasatta anordningen skulle omfatta jämväl de allmänna läroverken, således icke endast realskolorna. Nu säger herr Björck, att man har endast velat ifrågasätta detta. Ja, men om man först beaktar, att Kungl. Maj:t intagit den ståndpunkten, att dessa lokala styrelser icke borde utsträckas att omfatta de allmänna läroverken, och å andra sidan läser vad utskottet här skrivit, så kan jag åtminstone för min del inte få fram någon annan mening av denna utskottets skrivart än den, att man vill något annat och mera än vad Kungl. Maj:t här har ifrågasatt. Eljest hade, såvitt jag kan tänka mig, inte något uttalande i detta avseende varit erforderligt.

Jag skall be att få citera vad utskottet skriver i själva slutmeningen av denna punkt: »Utskottet vill sålunda förorda, att kommunala läroverksstyrelser må upprätthållas vid alla de läroverk, där sådana nu finnas — de nuvarande samskolorna såväl som de till förstатligande föreslagna kommunala mellanskolorna — men vill tillika ifrågasätta, huruvida icke Kungl. Maj:t må finna skäligt föreskriva, att liknande styrelser skola inrättas jämväl vid övriga statsläroverk, högre som lägre.»

När man beaktar nyanseringen i skrivsättet, i enlighet med vad som brukar praktiseras i statsutskottet, och då också ihågkommer, huruledes vid avfattandet av detta märkliga betänkande det ständigt har betonats, att detta i själva verket, såvitt det gällde organisation och anslag, skulle jämföras med statsutskottets betänkanden, så kan man inte sluta blicken till för att man här ser framför sig ett önskemål, som är precis detsamma som ett krav från riksdagens sida, att de lokala styrelserna skola utsträckas på sätt här från utskottets sida ifrågasatts. Även om handen är pådragen med en tämligen mjuk handske, känner man nog trycket därunder. Jag är övertygad om att med den känslighet, som statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet besitter, skall han inte underlåta att känna sig påverkad av detta grepp, och jag tror, att det icke finns något skäl för denna kammare att ansluta sig till detsamma.

Jag hemställer således, att kammaren ville bifalla mitt förut gjorda yrkande.

Herr Pålsson: De styrelser, det här gäller, hava ju redan funnits vid de kommunala mellanskolorna och varit till stor nytta på grund av det samarbete, som kunnat etableras mellan skola och föräldraintresse. Det bör finnas något organ som bygger bro emellan kollegiet och föräldrarna i den bygd, där skolan ligger, och därför kan det vara bra, att sådana styrelser finnas. Jag tror inte heller, att det skulle skada, om anordningen utsträcktes längre än det hittills varit, så att även elementarläroverkens kinesiska mur rives, som full-

Ang.
kommunala
läroverks-
styrelser.
(Forts.)

Ang.
kommunala
läroverks-
styrelser.
(Forts.)

ständigt skilt allmänheten och föräldraintresset från skolan. Tillkomsten av sådana styrelser, som här föreslås, även för skolor som förut saknat sådana, tror jag därför skulle bliva till nytta, emedan det skulle medföra, att intresset hos allmänheten för skolan bleve större.

Jag tror således, att det inte är någon fara att gå med på den motivering, som utskottet här föreslagit, utan yrkar bifall till densamma.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr förste vice talmannen, att därunder yrkats dels godkännande av den del av utskottets motivering, som i det tryckta utlåtandet började å sid. 111 med orden »Frågan om särskilda lokala styrelser» och slutade å sid. 112 med orden »vid övriga statsläroverk, högre som lägre», dels ock, av herr *Dahl, Adolf*, att förevarande del av utskottets motivering skulle utbytas mot ett uttalande av följande lydelse: »Kommuns medverkan vid respektive skolors administration genom lokala styrelser finner utskottet icke böra utsträckas utöver vad departementschefen förutsatt.»

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner den del av andra särskilda utskottets motivering i utlåtandet nr 1, som i det tryckta utlåtandet börjar å sid. 111 med orden »Frågan om särskilda lokala styrelser» och slutar å sid. 112 med orden »vid övriga statsläroverk, högre som lägre», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr *Adolf Dahls* under överläggningen därom framställda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Dahl, Adolf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 53.

Ang.
organisationen
av högre
allmänna
läroverket
i Halmstad.

I kapitlet X. *Den föreslagna läroverksorganisationen* hade utskottet å sid. 143 i det tryckta utlåtandet yttrat bl. a. följande:

»Vid högre allmänna läroverket i Halmstad synes realskolan böra omfatta en femklassig och en fyorklassig avdelning, den senare, med hänsyn till antalet barn från kringliggande landsbygd, inneslutande två serier parallellavdelningar.»

I denna fråga anförde nu

Herr Bismark: Genom att olika linjer bildats vid realskolor uppkomma för framtiden ganska betydande svårigheter att placera de inträdessökande. Om man till exempel förut haft 60 inträdessökande och 2 parallella likartade linjer, har antalet kunnat delas upp på två klasser med vardera 30 elever. Med det nya systemet får man kanhända, för att taga ett exempel, 50 sökande till den ena linjen och 10 till den andra. För att avhjälpa detta missförhållande och särskilt med hänsyn till att läroverken öppnas även för flickor har Kungl. Maj:t i propositionen ansett nödigt att skapa nya parallellinjer. Det blir helt naturligt nödvändigt vid flera läroverk. Kungl. Maj:t har alltså för ett flertal läroverk föreskrivit, att det skall bildas parallella linjer inom den 6-åriga realskolan i klasserna 3 till 5. Utskottet har gått en annan väg och föreslagit, att det skall bildas parallellinjer vid vissa läroverk inom den 5-åriga realskolan och vid andra läroverk inom den 4-åriga realskolan. Det är alldeles påtagligt, att ett dylikt system kommer att verka i hög grad stelt. Jag tänker särskilt på ett sådant läroverk som Halmstad, där jag har all anledning att tro, att anslutningen kommer att ske förnämligast till den 5-åriga realskolan. Vi tänka oss exempelvis, att där anmäla sig, såsom jag nämnde, 50 inträdessökande — ja, man får nog räkna med större siffror nu; sedan flickorna kommit med, får man nog räkna med att det kommer 60 sökande till den femåriga realskolans första klass och ett 20-tal till den 4-åriga realskolans första klass. Då är det föreskrivet här i utskottets utlåtande, att det skall bildas parallellavdelning inom den 4-åriga realskolan, men alltså inte inom den realskoleavdelning, där det verkligen behövs en parallellavdelning. Genom denna stelhets i systemet kommer man att få svårigheter. Förhållandena äro likadana vid läroverken i Borås och i Östersund.

Jag vill nu inte så här sent på natten taga upp tiden med en utförligare motivering. Jag tycker, att det bör förefalla ganska klart, att man här böra göra en uppmjukning, så att man inte utsätter sig för dylika svårigheter i onödan, och en dylik uppmjukning kan vinnas på en ganska enkel väg, nämligen genom att överlämna åt Kungl. Maj:t att vid behov pröva och bedöma, vid vilken linje parallellavdelningar skola inrättas.

Jag ber alltså nu, herr talman, att för Halmstadsläroverks vidkommande få framställa följande yrkande — sedermera kommer jag att framställa yrkande även beträffande de andra nämnda läroverken.

Enligt utskottets uttalande (sid. 143) synes »vid högre allmänna läroverket i Halmstad realskolan böra omfatta en 5-klassig och en 4-klassig avdelning, den senare, med hänsyn till antalet barn från kringliggande landsbygd, inneslutande två serier parallellavdelningar».

Senare delen av denna sats efter orden »4-klassig avdelning» bör utgå och i stället införas en ny sats av detta innehåll:

»Endera av dessa avdelningar skall innesluta två serier parallellavdelningar, och ankommer det på Kungl. Maj:t att efter det föreliggande behovet pröva, huruvida den 4-åriga eller 5-åriga realskolan bör sålunda uppdelas.»

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Det är alldeles uppenbart, att det på de olika punkterna i organisationen kan komma att gnissla. Det är otänkbart för vem det vara må att så kunna titta in i framtiden, att man skulle kunna bestämma, hur det kommer att bli i allting. Jag har en gång förut sagt, att utskottet har räknat med de siffror och förhållanden, som nu äro, men att utskottet däremot inte kunnat räkna med siffror och förhållanden, som komma i en framtid. Men för att ingenting skall skadas i onödan, har utskottet beträffande hela

Ang.
organisationen
av högre
allmänna
läroverket
i Halmstad.
(Forts.)

Ang.
organisationen
av högre
allmänna
läroverket
i Halmstad.
(Forts.)

denna organisation gjort en reservation på sid. 131 av följande innehåll: »Slutligen vill utskottet beträffande hela den organisation, som nedan föreslås, framhålla, att erfarenheten givetvis kan göra vissa jämkningar i densamma önskvärda på grund av lokala förhållanden, ändrat elevantal m. m., och utskottet förutsätter, att i sådant fall Kungl. Maj:t härom kommer att för riksdagen framlägga förslag». Jag menar således, att de jämkningar, som kunna behövas, härigenom äro rekommenderade.

Jag finner därför, att det inte är nödvändigt att på något sätt särskilt pricka ut den eller den orten eller någonting annat sådant, och ber därför, herr talman, att få yrka bifall till vad utskottet i denna del yttrar.

Herr Bissmark: Herr talman! Jag vågar verkligen hemställa, om man kan anse, att det skall vara nödvändigt att besvära riksdagen, därför att man på en ort får flera lärjungar till en parallellavdelning än till en annan. Man bör väl kunna med fullt förtroende överlämna åt Kungl. Maj:t att avgöra den sak det här gäller med ledning av förhållandena på orten, sedan man endast fastställt antalet av de parallellavdelningar, som böra finnas i ett visst läroverk.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen anförde, att i avseende på utskottets yttrande å sid. 143 i det tryckta utlåtandet beträffande organisationen av högre allmänna läroverket i Halmstad yrkats dels att detta yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *Bissmark*, att utskottets yttrande skulle godkännas med den ändring, att senare delen av den första meningen näst efter orden »en femklassig och en fyrklassig avdelning» utelämnades och att i stället infördes följande: »Endera av dessa avdelningar skall innesluta två serier parallellavdelningar och ankommer det på Kungl. Maj:t att efter det föreliggande behovet pröva huruvida den fyraåriga eller femåriga realskolan bör sålunda uppdelas.»

Sedermera gjorde herr förste vice talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bissmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 godkänner utskottets yttrande å sid. 143 i fråga om organisationen av högre allmänna läroverket i Halmstad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles herr Bissmarks därom framställda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr förste vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bissmark* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 52.

Ang.
organisationen
av högre
allmänna
läroverket
i Halmstad.
(Forts.)

På grund härav nedlade herr förste vice talmannen i kammarens därtill avsedda rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika till storlek och utseende, tryckta och omärkta samt var för sig slutna och hoprullade, varefter på anmodan av herr förste vice talmannen herr *Bissmark* ur rösturnan upptog den ena av röstsedlarna, och befanns denna vara ja-sedeln.

I fråga om organisationen av högre allmänna läroverket i Borås hade utskottet å sid. 146 i det tryckta utlåtandet yttrat bland annat: »Realskolan synes böra omfatta en femklassig och en fykklassig avdelning, den senare med parallellklasser.»

Ang.
organisationen
av högre
allmänna
läroverket
i Borås.

Härom yttrade

Herr *Bissmark*: Herr talman! Under återopande av de skäl jag anförde i mitt förra yttrande tillåter jag mig hemställa, att i utskottets uttalande på sid. 146 beträffande högre allmänna läroverket i Borås, de ord, som åsyfta realskolan, nämligen »den senare med parallellklasser» skola utgå och ersättas med orden »endera med parallellklasser enligt Kungl. Maj:ts beprövande».

I detta anförande instämde herrar *Björnsson*, *Vennersten*, *Johan Johansson* och *Per Adolf Larsson*.

Efter det överläggningen förklarats slutad, anförde herr förste vice talmannen, att beträffande utskottets yttrande å sid. 146 i det tryckta utlåtandet rörande organisationen av högre allmänna läroverket i Borås endast yrkats, av herr *Bissmark*, att de i nämnda yttrande näst efter orden »en femklassig och en fykklassig avdelning» förekommande orden »den senare med parallellklasser» skulle utbytas mot »endera med parallellklasser enligt Kungl. Maj:ts beprövande».

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets yttrande samt vidare enligt herr *Bissmarks* yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övertvägande ja besvarad.

Härefter föredrogs

Punkten I med undantag av inledningsorden.

Mom. a).

I detta moment hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa de närmare grunderna för realskolans organisation i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1927 angivit med därutinnan av utskottet i utlåtandet föreslagna jämkningar.

Ang.
flickornas
tillträde
till realskolan.

Herr *Dahl, Adolf*: Herr talman! I förevarande punkt hemställer utskottet om bemyndigande för Kungl. Maj:t »att fastställa de närmare grunder för realskolans organisation i huvudsaklig enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1927 angivit med därutinnan av utskottet här ovan föreslagna jämkningar».

Första kammarens protokoll 1927. Nr 34.

Ang.
flickornas
tillträde
till realskolan.
(Forts.)

I fråga om realskolans organisation förutsättes, såvitt jag läst utskottets betänkande rätt, att realskolan skall upplåtas för flickor, organiseras som samskola, utan att vederbörande kommun förut därom framställt önskemål. Denna punkt står i motsättning mot den kungl. propositionen, som förutsätter, att denna organisation skall genomföras, endast under det villkor, att kommunen därutinnan gjort framställning.

Enligt min mening är den av Kungl. Maj:t här intagna ståndpunkten den riktiga och att föredraga framför utskottets, som vill att skolorna, utan så beskaffad förutsättning, skola upplåtas för den kvinnliga ungdomen. Jag skall icke vid denna sena tidpunkt taga upp en diskussion angående de pedagogiska synpunkterna på denna fråga, som ju för övrigt tidigare under överläggningen ha berörts, utan jag inskränker mig för närvarande till att yrka, att till denna hemställan fogas ett tillägg av följande lydelse: »dock att i fråga om flickornas tillträde till realskolan må tillämpas den ordning, som av departementschefen förutsatts.»

Jag ber, herr talman, att få erinra därom, att jag, då jag framställer detta yrkande, således befinner mig i samförstånd med den uppfattning angående den ändamålsenliga ordningen i detta avseende, som departementschefen här har anslutit sig till.

Herr Björck: Detta herr Dahls yrkande förefaller mig fullkomligt orimligt. Kammaren har ju i likhet med andra kammaren redan beslutat, att de olika läroverken skola vara samläroverk, och då kan jag inte föreställa mig, att det är möjligt att här på denna punkt foga in ett tillägg, som innebär att den beslutade omorganisationen göres beroende av kommunalt initiativ. *Obligatoriska* samläroverk kunna ju icke *samtidigt* vara fakultativa!

Herr Dahl, Adolf: Det är alldeles riktigt såsom den siste ärade talaren erinrade, att kammaren, i fråga om organisationen under punkt B. b. 7, beslutat, att vissa läroverk skola organiseras som samläroverk, men kammaren har ingalunda beslutat, under vilka förutsättningar denna organisation skall ske. Här kunna tänkas tvenne förutsättningar, antingen den, att kommunen gör framställning om det, eller att kommunen inte gör framställning därom. Departementschefen har också tänkt sig, att de skulle organiseras som samläroverk men under förutsättning, att kommunerna gjorde framställning härom. Å andra sidan har en stor minoritet inom utskottet tänkt sig, att det förutsattes såsom betingelse för flickornas tillträde till läroverken, att kommunerna gjorde framställning. Det kan ju tyckas, som om skiljaktigheten vore mera teoretisk än praktisk, men jag tror, att om man tränger något in i spörsmålet, så skall man finna, att frågan har en ganska real innebörd, och jag föreställer mig, att även denna uppfattning har varit levande för departementschefen, när han formulerade sitt förslag. Utskottsmajoriteten har ansett, att man utan vidare borde fastställa såsom regel, att denna organisation skulle genomföras, men på goda grunder torde det kunna ifrågasättas, om ej på denna punkt åt det kommunala önskemålet bör givas ett betydande utrymme, och det är för kammaren öppet att i denna punkt giva uttryck för sin ståndpunkt till frågan, huruvida åt kommunerna bör lämnas möjlighet att på detta sätt uttrycka sitt önskemål. Jag föreställer mig, att detta torde stå i god överensstämmelse med den demokratiska åskådning, som Kungl. Maj:ts regering i allmänhet så starkt betonar, att den företräder och åt vilken den även vid propositionens avfattande i denna del har givit uttryck.

Jag hemställer därför hos alla dem, som här tillhöra det frisinade partiet och som väl högt uppskatta regeringens initiativ och ställning i allmänhet, huruvida det inte kunde vara skäl att här återgå till den välgrundade ståndpunkt,

som herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har intagit vid propositionens avfattande. Jag finner således all anledning vara att vidbliva det av mig framställda yrkandet, som ej på något sätt formellt strider mot riksdagens ståndpunkt i gårdagens beslut, ty där har frågan om förutsättningarna lämnats öppen. Organisationen bör ansluta till de villkor, som sedermera här under denna punkt komma att angivas.

Ang.
flickornas
tillträde
till
realskolan.
(Forts.)

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Det kan ju hända, att det är beroende på den sena timmen, men jag kan faktiskt inte förstå, hur ett sådant yrkande som det herr Dahl nu har framställt på något sätt kan komma i fråga efter de beslut, som vi redan ha fattat, och därför ber jag i all enkelhet att få yrka avslag därå och bifall till utskottets hemställan.

Herr Reuterskiöld: Ja, herr talman, efter min uppfattning är det komplett omöjligt att bifalla detta yrkande. Det skulle innebära ett upprivande av ett tidigare beslut. Utskottet har gått in för en princip, som ej av Kungl. Maj:t uttalats. Utskottet har gått in för, att de läroverk, som här äro angivna, skola vara samläroverk ur statens synpunkt. Detta är en bestämd skillnad mot Kungl. Maj:ts ståndpunkt, och då utskottets förslag i den punkten redan är bifallet, och varit förutsättning för likställighetens genomförande mellan 4- och 5-klassiga realskolan, så kan ej kammaren enligt mitt förmenande i denna stund sätta till ett villkor, som skulle sakligt återtaga vad som redan är beslutat.

Jag måste därför yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag ber att ehuru med tvekan få uttala mitt instämmande i herr Dahls yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr förste talmannen, att i avseende på det nu föredragna momentet yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock, av herr *Dahl, Adolf*, att momentet skulle godkännas med tillägg av orden »dock att i fråga om flickornas tillträde till realskola må tillämpas den ordning, som av departementschefen förutsatts».

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på momentets godkännande utan tillägg vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Dahl, Adolf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner punkten I mom. a) av andra särskilda utskottets i utlåtande nr 1 under avdelningen I gjorda hemställan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes momentet med det av herr Adolf Dahl under överläggningen påyrkade tillägget.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Mom. b) — d).

Godkändes.

Inledningarna till punkterna A—I.

Herr **Olsson, Olof**: Herr talman! Jag ber att få hemställa, att kammaren måtte — i likhet med andra kammaren — godkänna de nu föredragna delarna av utskottets förslag med utelämnande av de i början av var och en av punkterna A—H förekommande inledningsord, som avse, att riksdagens beslut skulle fattas under vissa angivna förutsättningar.

Efter härmed slutad överläggning bifölls på gjord proposition vad herr Olof Olsson därunder hemställt.

Inledningen till utskottets hemställan under avdelningen I.

Godkändes.

Herr förste vice talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr andre vice talmannen.

Avdelningen II.

Punkten a).

Ang.
inrättande av
kommunala
flickskolor
m. m.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av därom i ämnet väckta motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes till 1928 års riksdag, med beaktande av de synpunkter utskottet förut i utlåtandet anfört och efter verkställd utredning, framlägga dels förslag om inrättande av kommunala flickskolor, dels ock en plan för inrättande av högre flickläroverk i enlighet med vad utskottet i det föregående förordat.

Fröken **Hesselgren**: Herr talman! Jag har i denna punkt väckt en motion, som jag emellertid nu inte skall gå närmare in på. Motionen går ut på, att de planerade läroverken för flickor skulle organiseras så, att inom dem i första hand inrättades en avdelning, en högre flickskola, så lika som möjligt de nuvarande flickskolorna, vidare ett därmed förbundet gymnasium samt därjämte, när skäl föreligga, en realskola, och att dessa läroverk skulle få anknyta till folkskolan på samma sätt som de allmänna läroverken.

Jag skall ej nu trötta kammaren med att återigen upprepa vad jag i går framhöll som skäl för denna min hemställan. Det har voterats om frågan i andra kammaren, och den har därstädes fallit. Jag skall därför ej heller trötta kammaren med att begära en votering i denna punkt.

Jag vågar släppa saken på detta sätt därför, att utskottet i sitt uttalande faktiskt har visat en viss välvilja mot denna motion. Utskottet säger nämligen, att det icke har tagit upp saken till avgörande nu därför, att det anser, att den bör komma upp i samband med den utredning, som skall göras angående de kommunala flickskolorna, och utskottet säger vidare, att det anser, att vissa skäl finnas för den hemställan, som har gjorts i denna motion. Jag har velat nämna detta därför, att jag vill ha taget till protokollet, att jag hoppas på, att det uttalande, som sålunda gjorts, skall innebära välvilja ej bara i ord, utan också i handling, så att man till nästa år, när utredning föreligger, kan våga hoppas, att hänsyn då verkligen tages till det krav, som här har framställts i min motion, vilket är lärarinneförbundets krav. Det är ej jag ensam, som står bakom detta, utan jag har burit fram kravet å lärarinneförbundets vägnar. Jag har anledning att antaga, att förbundet har ganska starka skäl för det krav,

som det här har framställt, och jag ber att få till herr ecklesiastikministern rikta en vädjan, att när den ifrågasatta undersökningen kommer att göras, saken då också måtte välvilligt behandlas.

Ang.
inrättande av
kommunala
flickskolor
m. m.
(Forts.)

Häri instämde herr *Akerberg*.

Herr **Lindhagen**: Under denna punkt har även jag framställt några yrkanden, men det är ju inte lönt att göra någon särskild affär av den saken. Jag vill bara uttala min tillfredsställelse, eller det kvinnliga släktets tillfredsställelse, över att utskottet verkligen ryckt fram på denna punkt och velat föreslå en verklig inriktning för att likställa den kvinnliga ungdomen med den manliga. Jag sade, att jag ville uttala det kvinnliga släktets tillfredsställelse. Då skrattade några riksdagsmän, men vi ha ju bara en representant i kammaren för det kvinnliga släktet, och då måste jag hjälpa till, så att kvinnorna skola få en mera fyllig representation, gentemot de skrattande herrarna, som betrakta frågan som en ren bagatell.

Nu är det klart, att utskottets förslag antagligen kommer att visa sig mycket ofullkomligt i början av sin tillämpning, men, såsom här framställts, kan man inte inrikta sig på att utarbeta en detaljerad plan för framtiden, utan vi, som anse, att det kvinnliga släktet har lika stor rätt till undervisning som det manliga — till skillnad från kanske många här i kammaren — vi finna, att med ett beslut på denna punkt har utskottet tagit ett bestämt steg i den riktning, vi önska, och i princip förklarat, att så skall det vara. Därför nöjer jag mig, herr talman, med detta uttalande.

Herr **Olsson, Olof**: Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets yrkande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna b) — e).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avdelningen III.

Utskottets hemställan, såvitt angick motionerna i första kammaren nr 215, 216, 222, 223, 231—233 samt 237—240.

Kammaren beslöt, att ifrågavarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom kammarens förut fattade beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan, såvitt angick herr Lindhagens motion nr 241 i första kammaren.

Om
ett vägledande
rationellt
program
i skolfrågan.

I herr **Lindhagens** ifrågavarande motion hade hemställts, att riksdagen ville
1) antaga propositionen om det högre skolväsendets omorganisation med de förbättringar, som kunde vidtagas, allenast såsom ett provisorium;

2) hos Kungl. Maj:t begära övervägande av ett vägledande rationellt program för den nuvarande enligt förslaget i stort sett bibehållna pluggskolans omvandling till en karaktärs-, kunskaps-, och yrkesskola samt en likvärdig fostran av all landets ungdom till högre bildning med stöd av en mångsidig linjedelning, lämpad efter olika uppgifter och anlag.

Om
ett vägledande
rationellt
program
i skolfrågan.
(Forts.)

Utskottet hade hemställt, att förevarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under I och II icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Lindhagen**: Denna motion berör det arbete, som skall följa efter det, att denna organisation blivit antagen, nämligen det inre arbetet i skolan, och jag har ansett, att den frågan även bör i detta sammanhang något beröras. Det gjorde jag också under generaldebatten.

Utskottet har yttrat några erkännssamma ord om denna motion och även ansett, att den i viktiga delar komme att tillgodoses genom utskottets förslag. Jag tror nog, att det i någon mån kan vara möjligt, men jag betvivlar, att denna tankegång till sitt huvudsakliga syfte ännu ingår så i medvetandet, att man kan anse, att utskottets utlåtande täcker motionens verkliga andemening i stort sett.

Reservanterna åter ha som sagt i sin motivering fullständigt förbigått motionen och således tagit bestämt avstånd från densamma. Alltså hava de en uppfattning, vilken är rent motsatt den, vilken blivit uttryckt i motionen.

Jag skall, herr talman, bara för att jag anser, att detta yrkande bör framkomma under debatten, be att — såsom jag förebådade i går under generaldebatten — få hemställa, att riksdagen ville besluta, att hos Kungl. Maj:t, med utgång från de grunder, som av riksdagen i skolfrågan beslutats, begära övervägande av ett vägledande rationellt program till ett begynnande arbete för den enligt nämnda grunder i stort sett bibehållna pluggskolans omvandling till en karaktärs-, kunskaps- och yrkesskola, samt en likvärdig fostran av all landets ungdom till högre bildning med stöd av en mångsidig linjindelning, lämpad efter olika uppgifter och anlag.

Herr **Olsson, Olof**: Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på herr Lindhagens hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter gjordes propositioner dels därpå, att herr Lindhagens ifrågavarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom kammarens förut fattade beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd, dels ock på bifall till herr **Lindhagens**, under överläggningen framställda yrkande; och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Om skol-
undervisning i
spanska
och esperanto.

Utskottets hemställan, såvitt angick herr **Lindhagens** motion nr 242 i första kammaren.

I berörda motion hade herr **Lindhagen** hemställt, att riksdagen med anledning av propositionen om det högre skolväsendet ville besluta eller hos Kungl. Maj:t till övervägande förorda, att inom den nyspråkliga linjen bereddes någon plats:

- 1) för spanska språket, och
- 2) framför allt för esperanto, som sedan årtionden utgjorde ett levande, inom de flesta länder talat, lättlärt och logiskt världsspråk.

Utskottet hade hemställt, att ifrågavarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under I och II, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **Lindhagen**: Det framgick av herr Olssons avslagsyrkande beträffande den föregående motionen, att — såsom jag också mycket riktigt antagit — det inte förhåller sig så, som utskottets medlemmar hava skrivit i sin

motivering och även vissa uttalat till mig enskilt, att de sympatiserade med nämnda motion. Ty då skulle inte herr Olsson ha yrkat blankt avslag på det, som utskottet särskilt intresserat sig för. Jag förstår alltså, att den av mig väckta frågan ligger utanför ramen av det arbete, som vi nu orka med. Det är delvis samma sak med följande motioner, om vilka dock utskottet också i de flesta fall har uttalat, att utskottet lutar något åt samma ståndpunkt som motionären, och utskottet har även inbegripit detta ståndpunktstagande i en del av sina yrkanden.

Jag skall, herr talman, vid sådant förhållande och i denna sena timme inte tillåta mig att göra något yrkande vare sig beträffande den nu föredragna motionen eller de efterföljande, utan jag vill bara till protokollet ha uttalat, att denna underlåtenhet inte betyder något instämmande uti den avvisande ståndpunkt, som utskottet i viss mån i alla fall har intagit till denna motionsföljd. Jag vill också säga, att jag gärna tillåter, att herr talmannen på en gång framställer proposition på samtliga dessa mina följande motioner för att göra en efterlängtd tidsvinst åtminstone med några sekunder.

Herr Olsson, Olof: Naturligtvis verkar det litet brutalt, när man uppträder så kort och bara säger, att man yrkar avslag på en sak, men, ser herr Lindhagen: det är inte så lätt att någonting yrka med den propositionsordning, som vi ha just nu.

Vi ha i alla fall tagit all den hänsyn, som vi ansett vara rimlig, till herr Lindhagens förslag, och de gå ju på sätt och vis parallella med utskottets — med de extravaganser, förstås, som ju i allmänhet äro betecknande för herr Lindhagens syn på tingen. Och när det kommer ett direkt yrkande här, så tycker jag, att det är lika gentilt att säga, att man yrkar avslag på det, som att hemställa om bifall till utskottets förslag, som ju inte har fäst annat avseende därvid än jag nu säger.

Herr Lindhagen: Ja, herr talman, jag har ju också sagt, att jag inte trodde på utskottet, när det i sin motivering säger, att vad som föreslås av motionären, vore behjärtansvärt. Man har därmed bara givit motionären en vänlig klapp på axeln. Men jag måste inlägga en gensaga mot den siste talaren, då han betraktar dessa krav som extravaganser. De innebära bara den klara och rena rättvisan, och utgå herrarna från att den rena och klara rättvisan är extravagant, då lära ni aldrig komma långt fram i fortsättning på den bana, som är inslagen i och med utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, beslöt kammararen på gjord proposition, att förevarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom kammarens förut fattade beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan, såvitt angick motionerna i första kammararen nr 243 —250.

Kammararen beslöt, att ifrågavarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom kammarens förut fattade beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan, såvitt angick herr Bergmans m. fl. motion nr 251 i första kammararen.

I nämnda motion hade hemställts, att riksdagen, därest positivt beslut komme att fattas om det högre skolväsendets omorganisation med anledning av

Om skolundervisning i spanska och esperanto.
(Forts.)

Om utvidgning av Kristinehamns realskola.

Om utvidgning
av Kristine-
hamns real-
skola.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts proposition nr 116, ville för sin del besluta, att realskolan i Kristinehamn successivt från och med höstterminen 1928 skulle utvidgas till ett högre allmänt läroverk med två gymnasiallinjer, ett fyraårigt latingymnasium och ett treårigt realgymnasium, båda med tillträde för såväl manliga som kvinnliga lärjungar, under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor.

Utskottet hade hemställt, att förevarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under I och II, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *David Bergström, K. J. Ekman, Oscar Olsson, J. Bergman, A. T. A. Wallerius* och *S. Bengtsson* i Norup på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående behovet av ett nytt gymnasium i Värmland och, därest Kungl. Maj:t funne omständigheterna det påkalla, för riksdagen framlägga förslag om utvidgande av Kristinehamns realskola till högre allmänt läroverk.

Herr **Bergman**: Jag ber med avseende å denna punkt att få göra en vädjan till kammaren.

Motionen är undertecknad av ett stort antal ledamöter av kammaren. En liknande motion hade väckts, undertecknad av synnerligen många, även i andra kammaren. I båda kamrarna är den undertecknad av bl. a. samtliga representanter för Värmlands län. Den är vidare understödd av en reservation av herrar *David Bergström, Karl Johan Ekman, Oscar Olsson*, mig själv samt herrar *Wallerius* och *Bengtsson* i Norup. Det framgår av dessa namn, att vad som här föreslås inte har den ringaste partifärg. Vad som här föreslås i reservationen är också en rätt oskyldig sak. Reservanterna anhölla nämligen endast om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående behovet av ett nytt gymnasium i Värmland och, *därest Kungl. Maj:t finner omständigheterna det påkalla*, för riksdagen framlägga förslag om utvidgande av Kristinehamns realskola till högre allmänt läroverk. Motionen gick längre: i den yrkades positivt att ett högre allmänt läroverk 1928 skulle upprättas i Kristinehamn genom utvidgande av dess realskola. Det har anförts så starka skäl, grundade på uttömmande utredning, för denna hemställan, att det säkerligen icke kunnat anföras så starka skäl till förmån för något enda av de kommunala gymnasier, som här hava övertagits av staten, det vågar jag påstå. Men å andra sidan får man ju medge, att det överensstämmer med riksdagens traditioner, åtminstone sådana som de i allmänhet tillämpats, att man icke på grund av enskilda motioner utan Kungl. Maj:ts närmare utredning beslutar i en sådan sak. Därför hava vi icke heller här i reservationen vidhållit motionens yrkande utan endast begärt en skrivelse till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huruvida Kungl. Maj:t finner behov föreligga, och att, om Kungl. Maj:t finner dylikt behov för handen, förslag i ämnet måtte framläggas.

Jag ber nu att få redogöra för vad det framför allt är som enligt min övertygelse gör denna framställning så stark. Det är den omständigheten, att provinsen Värmland (däri då inbegripet även Karlskoga bergslag, som hör till provinsen, men judiciellt hör till Örebro län), är den mest missgynnade i Sverige i avseende på tillfällen till gymnasialutbildning. Det finns ett enda gymnasium i hela Värmland, nämligen gymnasiet i Karlstad. Karlstads högre allmänna läroverk är ett av rikets största, alldeles överfullt av lärjun-

gar. Landskapet Värmland har närmare 300,000 invånare. Nu är det så, att enligt den organisationsplan, som här föreslagits av Kungl. Maj:t, blir det i medeltal ungefär ett gymnasium på varje 119,000-tal invånare. Vi se redan härav hur ofantligt ogynnsam situationen är för Värmland. Där har man noga räknat ett gymnasium på 292,000 invånare. Men i Skåne är det så, att det finns ett gymnasium på 81 å 82,000 invånare. Jag vill minnas, att i Södermanland det t. o. m. finns ett på 65,000 invånare. Det är alltså en uppenbar disproportion för Värmlands del, det är en sak, som inte kan bortdisputeras.

Nu vill jag också tillägga: detta är inte enbart något lokalintresse för Kristinehamn, som man möjligen skulle kunna tro. Kristinehamn har givetvis ett starkt intresse i saken: dess realskola är mycket stor, den har bortåt 300 lärjungar. Men det är dessutom ett intresse för hela Värmland, till fullo känt och betygat inom hela provinsen. Det föreligger icke någon konkurrens mellan Kristinehamn och Karlstad, ty Karlstads läroverk är, som jag nämnde, så överfullt, att man i Karlstad endast önskar att i detta avseende få en avlastning av sitt överflöd, som hädanefter säkert blir ännu större. Jag ber att få styrka mitt påstående jämväl med att erinra om att Karlstads domkapitel och länsstyrelsen i Karlstad på det varmaste tillstyrkt åtgärden.

Då nu framställningen går ut allenast på en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om utredning i saken utan särskilt yrkande på positivt beslut, hemställer jag, om icke kammaren skulle vilja vara så vänlig att bifalla en sådan framställning.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till den reservation, som i denna del afgivits av herrar David Bergström, Karl Johan Ekman, Oscar Olsson, Wallerius, Bengtsson i Norup och mig.

I herr Bergmans yttrande instämde herr *Strömberg*.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag måste erkänna, att herr Bergman har rätt i mycket av det han säger, och därför är det för mig en i viss mening ganska obehaglig situation, då jag som representant för utskottet måste yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, att därunder yrkats 1:o) att herr Bergmans m. fl. ifrågavarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd; samt 2:o) att kammaren skulle bifalla den av herr David Bergström m. fl. därom anförda reservationen.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen propositioner jämlikt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till det under 1:o) upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att herr Bergmans m. fl. motion I: 251, i den mån den icke kan anses besvarad genom kammarens föregående beslut, icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr David Bergström m. fl. därom anförda reservationen.

Om utvidgning
av Kristine-
hamns real-
skola.
(Forts.)

Om utvidgning
av Kristine-
hamns real-
skola.
(Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bergman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 52;

Nej — 41.

Utskottets hemställan, såvitt angick motionerna i första kammaren nr 252 och 253.

Kammaren beslöt, att ifrågavarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom kammarens förut fattade beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om student-
examens
avskaffande.

Utskottets hemställan, såvitt angick herr Möllers m. fl. motion nr 254 i första kammaren.

I denna motion och i den därmed likalydande motionen nr 417 i andra kammaren, av herr *Hansson* i Stockholm m. fl., hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för studentexamens avskaffande och ersättande med en för ett individualiserat arbets-sätt bättre avpassad form av kunskapskontroll.

Utskottet hade hemställt, att herr Möllers m. fl. ifrågavarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under I och II, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en beträffande utskottets hemställan punkt III avgiven, å sid. 256 i det tryckta utlåtandet upptagen reservation hade herrar *Olof Olsson, F. G. Möller, Oscar Olsson, S. Hansson, K. A. W. Björck, K. V. Rydén, A. V. Sävström, P. C. Jonsson, C. P. Olsson* i Mellerud, *N. K. Törnkvist* i Bjuv och *R. Wagnsson* ansett, att utskottet i anslutning till den uppfattning, som i fråga om studentexamen uttalats i de av herr Möller m. fl. och herr Hansson i Stockholm m. fl. väckta motionerna (I: 254 och II: 417), bort hemställa, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för studentexamens avskaffande i dess nuvarande form och ersättande med en för ett individualiserat arbetssätt bättre avpassad form av kunskapskontroll.

Herr **Olsson, Oscar:** Herr talman! Föreliggande socialdemokratiska partimotion har av utskottet mycket vänligt behandlats. De flesta där uttalade önskemål hava i mycket stor utsträckning tillmötesgåtts, och kammaren har ju också fattat beslut i överensstämmelse med utskottets förslag i detta hänseende.

Det är emellertid en viktig punkt, där utskottet har delat sig, och där finns det följaktligen till utskottets betänkande fogad en reservation på sid. 256 av elva ledamöter av utskottet, en reservation, som innehåller, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för studentexamens avskaffande i dess nuvarande form och ersättande med en för ett individualiserat arbetssätt bättre avpassad reform av kunskapskontroll». Det kan, herr talman, inte falla mig in att i denna sena timme ingå på en längre motive-

ring för denna reservation. Jag vill emellertid fästa uppmärksamheten på, att det inte förhåller sig på det sätt, som även här i kammaren med orätt uppgivits, nämligen att det är fråga om att helt enkelt avskaffa studentexamen. Det är, som tydligen här påpekats, fråga om avskaffande av studentexamen i dess *nuvarande form*. Den kontroll, som är nödvändig för en gymnasists rättighet att få övergå till universitetet, den kontrollen vilja vi visst inte avskaffa. Vi vilja i stället ha en bättre kontroll. Vad den nuvarande kunskapskontrollen beträffar, kan den inte i något hänseende anses vara effektiv. Det har använts ett ord i debatten här i kväll om andra saker och ting, vilket med mycket större rätt kan användas just om studentexamen i dess egenskap av kunskapskontroll. Det är ett ord, som man hittar i Dickens' böcker här och var. Jag kan inte förstå, att någon människa, som själv har tagit studentexamen, kan med bibehållet allvar tala om studentexamen som någon värdefullare och effektivare kunskapskontroll. Det ligger ju i sakens natur, att en kunskapskontroll i tio eller elva ämnen, varje ämne omfattande flera års kurs, en kontroll, som begränsas till att censurer från universitetet under ungefär en fjärdedels timme förhöra och undersöka det inhämtade kunskapsresultatet i varje eller de flesta av dessa ämnen, det ligger i sakens natur, säger jag, att en sådan kunskapskontroll inte kan vara mycket värd. Det intrycket hade jag, då jag själv tog studentexamen. Det intrycket hade jag i ännu högre grad under min tjänstgöring som lärare vid läroverk. Det intrycket har jag haft, då fyra av mina egna barn tagit studentexamen.

Men det är inte bara denna egendomliga kunskapskontroll, som motionen här vänder sig emot. Det är något, som är mycket värre. Och det är, att denna studentexamen i sin nuvarande form fördärvar undervisningen, fördärvar undervisningen alldeles säkert sista året på gymnasiet i *alla* ämnen, och troligen de två eller tre sista åren i bra många ämnen. Arbetet särskilt under gymnasiets sista år inriktas uteslutande på dessa förhör eller dessa parodier på förhör, som studentexamen i verkligheten är. Jäkten är alldeles oerhörd. Det är ett inpressande av en massa minnesstoff på ett sådant sätt, att i stort sett allt det arbete, som på detta nedlägges, blir fullkomligt värdelöst. De kunskaper, som gymnasiet ger, äro värdefulla, men de kunde vara värdefullare, om inte studentexamen funnes. Och väl till märkandes: mellan skål och vägg äro så gott som alla läroverkslärare överens om att studentexamen är en olycka för undervisningen i de sista klasserna. Det är följaktligen från undervisningsresultatens synpunkt liksom ifrån ett ordentligt grundligt studiearbets synpunkt av mycket stor betydelse, att vi få den nuvarande studentexamen avskaffad.

Nu har utskottet dessutom just med anledning av den ifrågavarande motionen gått in för ett förnuftigare studiesystem än det hittillsvarande på gymnasiet, ett studiesystem av den arten, att det skulle närma sig det akademiska studiesättet. Utskottet har sålunda här flerstädes uttalat sig för ett system, som ger ordentligt tillfälle till verkligt ingående studier under gymnasietiden. Utskottet förutsätter, att studierna skola läggas på det sättet, att man på gymnasiet liksom vid universiteten skall, vilket är det enda förnuftiga, få tentera på större avdelningar av kursen, stycke efter stycke, och på det sättet undergå en kontroll och en prövning, som tack vare ett sådant tentamenssystem blir betydligt effektivare än den nuvarande studentexamen.

I fråga om dessa synpunkter, som jag här har framställt, när det gäller denna motivering, är det egentligen knappast någon läroverkslärare, som motsäger mig. Men det är en stor fara, säger man i alla fall både från läroverkens och universitetens sida, om universiteten släppa den kontroll, de ha genom sina censorer i den nuvarande studentexamen, ty då kan man inte

*Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)*

Om student-
examens-
avskaffande.
(Forts.)

garantera, att inte snälla lärare, som nu för tiden hållas i schack av censorerna, släppa igenom personer, som egentligen inte borde komma till universiteten, på grund av att de ha för litet kunskaper. Den farhågan hade varit berättigad, ifall reservanterna hade föreslagit, att ingen kontroll skulle finnas. Men reservationen förutsätter inspektion, i vilken även universiteten skola hava del, och det är ingenting, som hindrar att universitetens lärare och universitetens representanter därigenom få tillfälle att betydligt noggrannare, betydligt mera effektivt taga reda på både undervisningsresultaten och den standard, på vilken läroverken befinna sig.

Man har haft samma problem att kämpa med, då man lade om det amerikanska högre undervisningsväsendet, och man hyste där alldeles samma farhågor från universitetens sida. Där företogo universiteten emellertid en mycket radikal åtgärd, så radikal, att jag visst inte vill rekommendera den för svenska förhållanden, nämligen den, att om det befanns, att något läroverk släppte till universiteten studenter, som voro undermåliga, så kom det läroverket på universitetens svarta lista, och det släpptes inga elever vidare från det läroverket till universiteten utan särskilda prov. Rektorerna vid läroverken ha så pass stor respekt för den kontrollen, att de äro synnerligen angelägna att inte släppa några undermåliga elever till universiteten. Nå, så långt vill jag inte, att man skall gå här i Sverige. Jag kan inte nu närmare gå in på motiveringen till att jag tycker, att det systemet kan verka för strängt och ofta för orättfärdigt. Men i den riktningen kan man gå, så långt det behövs, tack vare den delaktighet i inspektionen, som universiteten naturligtvis under alla förhållanden komma att få.

För övrigt vill jag fästa uppmärksamheten på att läroverken kanske ändå inte borde behöva vara utsatta för alltför starkt misstroende i fråga om färd av framsläppandet av undermåligt material med avgångsbetyg, berättigande till inträde vid universiteten. Det är ju så, att vid våra seminarier finnes ingen censorsinstitution, men det är ingen, som har klagat på att det i folkskollärarexamen skulle slarvas på ett sådant sätt, att på grund av lärarnas beskedlighet det skulle släppas ut undermåliga folkskollärare. Nå, det må vara hur som helst med den jämförelsen. Det finnes alldeles tillräckliga garantier genom en inspektion i riktning av vad jag här har skisserat, för att universitetens farhågor borde kunna vara hävdade.

Då man genom den nuvarande studentexamens avskaffande i så utomordentligt hög grad komme att befördra själva undervisningen, liksom därigenom undervisningens resultat i våra gymnasier, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Varken universitet eller högskolor skulle vara betjänta med att nödgas anordna inträdesexamina, varken gymnasier eller de nya lyceerna skulle ha något gagn av att komma bort från det samband med universiteten, som nu finnes genom studentexamen och censorerna, varken läroverken eller universiteten skulle på något sätt gagnas av den ifrågasatta omöjliga inspektionen från universitetens sida. Avgångsanstalterna ut i livet skola inte jämföras med övergångsanstalterna till högskolorna.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Bergström, David: Herr talman! Jag ämnar framställa samma yrkande som den siste talaren.

Herr Oscar Olsson har här målat på väggen en hel del faror, som skulle följa av studentexamens bibehållande. Jag skall tillåta mig att endast peka på en fara av studentexamens avskaffande.

Vi ha här i riksdagen i tidigare dagar reagerat emot förberedande examina vid universiteten på det elementära området. I händelse vi skulle gå att avskaffa studentexamen, så är jag förvissad om, att man skulle få se, att vederbörande vid universiteten komme att framställa den ena nya fordran efter den andra på nya prov just på det elementära området efter slutad skoltid. Detta skulle medföra ökad utbildningstid för de alumner, och det är ju ett betydande antal, som via studentexamen gå till våra olika universitet och andra högskolor av olika slag.

På grund därav, herr talman, tillåter jag mig att biträda det yrkande, som är framställt av herr Reuterskiöld.

Herr Lindhagen: I en av de av mig väckta motionerna, som redan är avslagen, har det yrkats på ett övertäglade om avskaffande av de brutala, orättvisa, äventyrliga och oändamålsenliga inträdes-, flyttnings- och avslutningsexamina, den s. k. examen rigorosum. Det är ju ett förbiseende, en oegentlighet i reservationen, att reservanterna yrkat avslag på denna min motion men däremot bifall till en motion, som på samma skäl har påkallat studentexamens avskaffande.

Egentligen skulle det ha stått, att även med anledning av min motion komma reservanterna till sitt resultat. Men på grund av den stora myckenheten ärenden här är detta ju ett förklarligt förbiseende, föreställer jag mig, såvida det inte ansetts som en »extravagans», att motionären även anser, att andra pino-examina böra avskaffas likaväl som studentexamen. Och det kan ju hända, att detta ligger bakom i någon mån.

Här talas så mycket om universitetens rätt och statens rätt, men vi ha väckt våra motioner för människornas skull. Jag förmodar, att examina också äro till för människornas skull. Om man vill bibringa människorna kunskaper och anordna kontroll på att de ha förvärvat dem, skall man väl inte därför inrätta någon tortyrkammare — det har väl ansetts tillhöra medeltiden och inte vår upplysta tid. Den, som känner till saken, vet, vilket oerhört pinomedel detta är, vilken ängslan, vilken oro, vilken slump, vilken hasard det är, särskilt för känsliga och nervösa barn, som kunna vara mycket begåvade och ordentliga i alla fall. Bara den omständigheten, att eleven kan vara sjuk händelsevis den dag, då han skall göra ett skriptum, störtar honom ohjälpligt kanske för lång framtid. Man skall inte inrätta det på sådant sätt! Det är orättrådigt i alla avseenden. Vart man kommer, hör man av föräldrar, som upplevat det, vilka lidandets tider det är, som stunda före studentexamen. Det har till och med inträffat, att elever skjutit sig, därför att de, fastän de varit begåvade, blivit kuggade i studentexamen orättvist, bara genom en slump eller på grund av nervositet.

Ur dessa synpunkter måste jag för min del i mänsklighetens och förnufts namn påfordra, att en dylik examen avskaffas. Numera går det vid universiteten till så, att man får tentera i ett ämne i sänder; det betyg man får, står sig sedan, och examen blir bara en formalitet. Det är en humanitär ordning, som genomförts vid universiteten. Nu hotar man med att ifall en dylik humanitär ordning införes även i gymnasier, skola universiteten i stället uppträda inhumant och kräva ännu svårare prov. Jag kan aldrig tänka mig, att universiteten skola bli så inkonsekventa. Och vilja de uppträda på det sättet, hava väl statsmakterna någon rättighet att sätta tummen på universiteten. Det blir emellertid en senare affär, vilken inte bör sammanblandas med den gärd av humanitet och förnuft, som ligger i ett bifall till reservanternas förslag, med vilket även jag förenar mig.

Herr Pauli: Herr talman! Jag hade tillfälle att under debatten i går yttra några ord om studentexamen och motionen rörande dess avskaffande. Men

*Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)*

*Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)*

eftersom kammaren just vid den tiden var upptagen av att äta lunch, och jag inte tror, att det var så värst många, som hörde vad jag hade att andraga i denna sak, skall jag be att nu få upprepa några av de synpunkter, jag anförde, och göra ett eller annat tillägg.

När man i detta sammanhang talar om studentexamens avskaffande, är detta inte något riktigt uttryck. Vad vi här velat föreslå, är inte något avskaffande av kunskapskontrollen, utan en förnuftig omläggning av densamma. Jag tror icke, att det finns någon i denna kammare, som verkligen anser, att det är förnuftigt att anordna ett prov i ett flertal gymnasieämnen på det sättet, att man låter eleverna gå upp för att provas i dessa ämnen, på en och samma dag och fordrar, att de skola hava flera årskurser i alla dessa ämnen i huvudet på en gång. Om man verkligen menar allvar med en dylik anordning, är det ansvarslost i fråga om elevernas hälsa, ty det kräver en sådan ansträngning av dem, att man kan befara, att det är många, som inte stå ut med den. Det är ur denna synpunkt, som Sveriges läkarsällskap upprepade gånger har inlagt sin protest mot bibehållandet av en ur hygienisk synpunkt så fördömlig anordning som den nuvarande studentexamen. På denna invändning svaras då ofta, att det inte är så farligt med denna sak. Man väntar inte, att abiturienterna verkligen skola i studentexamensögonblicket kunna presteras ett kunskapsmått motsvarande det, som formellt fordras. Lärarna äro överseende, och censorerna äro så snälla. Professor Lindskog, som själv är mångårig censor, beskrev i utskottet (så mycket kan man väl våga yppa här) vilken utomordentlig humanitet — ja, det fanns till och med de i utskottet, som tyckte, att det kunde kallas för släpphänthet — som han själv och andra censorer hade visat vid vissa tillfällen. Men om detta praktiseras, blir följden, såsom skolsakkunniga fullt riktigt framhållit, att denna examen helt enkelt blir en bluff. Det kan ju inte kallas för ett allvarligt prov, om man inte verkligen fordrar, att kraven skola upprätthållas. Vi ha alltså att välja mellan att antingen fordra en examen på allvar, som måste betraktas såsom hälsovadlig och ur denna synpunkt oförsvarlig, eller också att nöja oss med en skenexamen, som icke är annat än humbug. Jag förstår inte, att man i längden kan hålla på ett sådant system. Jag vet av gammal erfarenhet — jag har examinerat många hundratals studenter — att båda slagen förekomma. Det finns samvetsgranna elever, som ha en sådan rädsla för examen och för censorerna, att de plugga sig halvt ihjäl för att kunna klara detta prov. Det finns också en hel del elever av den motsatta typen, som bluffa sig igenom. Jag kan inte tycka, att någotdera slaget av prov är så önskvärt att ha kvar.

Vad är det nu som föreslås? Det är ingenting annat än ett steg vidare i samma rationella riktning, som praktiseras i Djursholm av rektor Söderbergh, vilken har fått tillstånd att anordna en delad examen. Här är det bara fråga om att dela ännu något mera på examen. Det föreslås inte att avskaffa provet; det gäller endast att anordna provet på samma sätt, som man funnit förnuftigt och rationellt när det gällt att ordna förhören vid universitetens filosofiska fakulteter. Ännu för 20 år sedan upprätthöll man där kravet på en examen rigorosum, där examinandens skulle gå upp i frack och avlägga det stränga provet i flera ämnen strax efter varandra. Detta blev så småningom endast en skenanordning. Man tenterade undan i förväg i ämnena och var i realiteten färdig, innan den formella examen avlades. Sedermera kastade man även bort skenet och inrättade examen så, att man avlade sina tentamina och fick dem inskrivna i en tentamensbok, varefter examen uteslutande blev en pappersformalitét. Vi mena, att denna ordning bör i lämplig omfattning kunna tillämpas även vid gymnasier.

Man förklarar då, att detta är att lägga alltför stort förtroende i händerna på gymnasiets lärare. Det kan väl gå för sig vid universiteten — man litat så

pass mycket på professorerna — men vid läroverken kan det finnas lärare, som inte tillräckligt hålla fordringarna uppe, om de skola på detta sätt pröva lärjungarna i det ena ämnet efter det andra utan att ha skräcken för censorerna över sig som en kontroll och en piska. Jag tror verkligen inte, mina herrar, att man har rättighet att ge våra läroverkslärare ett dylikt misstroendevotum. Vi ha dock samma slags lärare vid våra folkskoleseminarier, och där finnes icke någon censur över avgångsexamen, trots att denna avgångsexamen icke blott såsom studentexamen ger rättighet att fortsätta studierna utan medför befogenhet att gå ut och omedelbart utöva ett ansvarsfullt och krävande yrke, lärarens. Vi ha vidare vid våra handelsgymnasier och tekniska gymnasier avgångsexamen utan censur. Jag förstår inte, att vad som kan praktiseras i dessa fall inte också kan praktiseras vid gymnasierna. Och är det verkligen så, att man nödvändigt vill ha en kontroll kvar från högskolornas sida, tror jag, att också detta kan anordnas. Motionen har pekat på en skärpt inspektion över gymnasiets arbete. Man kan tänka sig, att tentamina samlas till tentamensperioder, och att inspektörer eller censorer — vilketdera man vill kalla dem — delvis utsedda av högskolorna, kunna förlägga sina besök vid läroverken bl. a. till dessa tentamensperioder. Man kan även tänka sig andra sätt att göra provet effektivt, t. ex. ett vidsträcktare bruk av skriftliga förhör.

Jag skall inte inlåta mig på dessa detaljer, men jag har i korthet velat nämna dem, därför att man främst har kritiserat förslaget om studentexamens omläggning ur den synpunkten, att man skulle förlora den effektiva kontrollen över gymnasiernas kunskaper. Någon sådan risk föreligger icke, och jag tror, att vi med gott samvete skulle kunna biträda andra kammarens beslut i denna del. Vi skulle därigenom visa, att vi menade allvar med vår vilja att skapa ett nytt skick i våra skolor, inte bara i fråga om organisationen utan också i fråga om det inre arbetet. Ty det förslag om studentexamens omläggning, som här föreligger, är inte något annat än en klar konsekvens av den omläggning av gymnasiets arbete, som riksdagen redan har beslutat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Dahl, Adolf: Den föregående ärade talaren tycktes inte vara riktigt nöjd med kammaren, därför att denna inte hade ägnat honom tillräcklig uppmärksamhet i går utan i stället ägnat sig åt att äta lunch. Nu har den ärade talaren tydligtvis ägnat sig åt något annat mål i afton, i stället för att ägna sig åt oss, och när han då kommer och uppbygger oss så här sent, få vi kanske i alla fall påräkna någon kvittning för den ouppmärksamhet, som kammaren visade honom i går.

Jag vill för min del inte förneka, att det ligger rätt mycken sanning i vad herr Pauli här uttalat i fråga om den nuvarande studentexamens värde. Jag kan livligt föreställa mig, att den förste ärade talaren i debatten på denna punkt, herr Oscar Olsson, inte saknade fog för sitt uttalande, då han yppade den erfarenhet, som han hade från sin egen studentexamen, att den gav en otillräcklig kunskapskontroll. Detta är nog förhållandet i större utsträckning än i det nu omordade speciella fallet.

Herr Pauli antydde en erfarenhet från den nuvarande studentexamen, som delgavs utskottet under dess överläggningar av en mångårig censor, för vilkens erfarenhet på området man således har all anledning att böja sig. Denne antydde censor ville inte fördölja, att man med den ordning, som nu tillämpades vid mogenhetsprovet, fick lov att så att säga se genom fingrarna till en grad, som betog provet en betydlig del av dess effektivitet i kontrollhänseende. Han berättade om ett par fall, då han särskilt funnit sig nödsakad att vara synnerligen efterlåten mot kvinnliga abiturienter. Det gällde en ung flicka, som hade svimmat vid provningen, och en annan ung dam, som hade fått ett hysteriskt

*Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)*

*Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)*

anfall och lagt sig ned på golvet och bara skrikit, men båda två blevo i alla fall godkända, ty, sade denne censor, det kunde mycket väl hända, att de voro mycket kunniga, och då var det ju bra synd om dem, ifall de genom denna olyckliga tillfällighet skulle blivit kuggade trots sina kunskaper. Jag kan ju inte neka till att om så beskaffade metoder för mogenhetsprövningen i större utsträckning tillämpas, är det en viss osäkerhet i prövningen.

Jag skulle emellertid icke hava behövt så grällt belysande exempel för att kunna instämma i den mening angående effektiviteten av kontrollen, som här tidigare har uttalats. Jag kan inte neka till att det ligger någonting synnerligen osäkert och oändamålsenligt i detta krav, att abiturienterna skola för denna provningsstund på några timmar koncentrera hela det kunskapsstoff, som de ha samlat under de senare åren av sin skolgång. En var av oss, som har avlagt studentexamen, har nog ett personligt minne av vilken press och vilket jäkt man var utsatt för det sista året, när man skulle samla allt detta, som dock väsentligen fick lov att bli minneskunskap, för att kunna i examen avleverera det. Jag kommer således för min del över på den tanken, att det skulle vara ändamålsenligt, att studentexamen organiserades om och själva prövningen fördelades på något lämpligt sätt. På den tid, då jag tog studentexamen, hade man ju i viss mån en dylik uppdelning. Redan vid utgången från övre sjätte klassen fick man studentbetyg i tyska och naturkunnighet, och det var en stor lättnad att sedan slippa ifrån dessa ämnen. Man kan naturligtvis tänka sig en dylik uppdelning på något sätt.

Men från den omständigheten, att jag således i vissa punkter kan följa motionärerna i deras kritik, kan jag inte komma till deras slut, så att jag nu skulle vilja vara med om att begära en avgångsprövning i annan form, vilket ju icke annat är än ett avskaffande av studentexamen i dess nuvarande form. Jag anser, att det behövs en mera grundlig och åskådliggörande utredning, innan man kan begära, att riksdagen skall taga ståndpunkt i en fråga, som dock organisatoriskt för hela den nuvarande undervisningen är av den betydelse, som studentexamen för närvarande har. Man kan dock inte fränkänna den en avsevärd betydelse såsom grundande ett enhetligt kunskapsstoff och innebärande en viss garanti för mognad, visserligen, såsom jag redan medgivit, med betydande brister. Innan jag vill vara med om att skriva och begära dess avskaffande, önskar jag för min del en grundligare och allsidigare utredning än den motionärerna här hava presterat.

Nu kan jag vänta den invändningen från motionärerna, att det är just denna utredning, som Kungl. Maj:t skall låta verkställa. Jag anser emellertid som sagt, att det ståndpunktstagande, som man begär från riksdagens sida, inte gärna kan krävas, innan man själv här har presterat en fylligare motivering.

Jag kan därför för närvarande, herr talman, inte annat än förena mig med utskottets ståndpunkt, vilken innefattar avslag på den i ämnet väckta motionen.

Herr Bergman: Herr talman! Jag kommer väsentligen till samma resultat som den siste ärade talaren.

Herr Pauli anförde, att han hade examinerat många studenter. Jag tror, att jag har en åtskilligt större erfarenhet än han. Jag har också examinerat en hel mängd studenter under en lång följd av år, och jag vill erkänna, att åtskilliga anmärkningar med fog kunna framställas mot studentexamen i dess nuvarande skick. Men jag anser även, att många av de anmärkningar, som framställas, dels äro oerhört överdrivna, dels avse rena undantagsfall. Jag har inom utskottet gjort gällande, att den mest praktiska reformen vore att uppdelat studentexamen på två år och alltså låta eleverna avsluta vissa ämnen ett år tidigare än de andra. Detta går för övrigt i linje med den nu mycket framträdande tendensen till ökad koncentration. Det är ju meningen, att man i det

nya gymnasiet skall få ett mindre antal ämnen. Vad som för närvarande med fog kan anmärkas mot studentexamen är, att abiturienterna samtidigt på en eller två dagar skola redovisa för ett omfattande kunskapsstoff i elva ämnen. (Visserligen uteslutas i regeln ett par ämnen.) Detta är visserligen inte bra; så borde det inte vara, utan prövningen borde uppdelas och det borde bli ett mindre antal ämnen. Om det nu blir sju eller åtta ämnen i det nya gymnasiet och man det ena året toge exempelvis tre ämnen och det andra året återstoden, skulle man komma in på ungefär samma linjer, som de, vilka här vilja avskaffa studentexamen, i själva verket talat för.

Jag menar emellertid, att vi inte här i afton behöva vidtaga några särskilda anstalter för en dylik anordning, ty det förklaras ju i utskottsmajoritetens utlåtande, att utskottet anser jämkningar i avseende å studentexamen vara önskvärda, och, såvitt jag kan förstå, är Kungl. Maj:t fullkomligt oförhindrad att företaga sådana.

Vad censorskontrollen beträffar, anser jag den synnerligen nyttig för läroverken, och jag instämmer i detta avseende helt med herr Reuterskiöld — det är en glädje att åtminstone i någon sak under dessa dagar få instämma med honom.

Ett av de skäl, som anförts mot studentexamen, är den lockelse, som studentmössan skulle utöva, men det ber jag att få säga, mina herrar, att även om man avskaffar studentexamen, kunna ni vara säkra på att man icke lyckas avskaffa studentmössan. Det enda man uträttar är, att man avskaffar kontrollen, och därmed har man sannerligen inte gjort någon nytta. När de unga sluta sina läroverksstudier, komma de i alla fall att mötas av sina bekanta med blommor och anlägga studentmössa. Även om man avskaffar den nuvarande studentexamen, blir det dock en avslutning på en viss dag med betygsutdelning och vad därtill hör, den lockelsen tror jag alltså inte man kan komma ifrån. Jag anser således, att det inte behöver vidtagas några åtgärder från riksdagens sida i detta avseende, utan man kan lugnt överlämna åt Kungl. Maj:t att i sammanhang med de förändringar av gymnasiet, som nu skola förekomma, också göra de jämkningar, som kunna befinnas lämpliga beträffande studentexamen. Det skulle säkerligen icke skada, om man läte den bliva mera skriftlig än muntlig, varigenom utgången icke så mycket bleve beroende på en tillfällig nervositet vid en hastig muntlig utfrågning, vilket någon gång kan vara fallet för närvarande.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Då jag låtit anteckna mig för denna reservation tillsammans med de andra, har det inte så mycket varit med tanke på den studentexamen vi ha för närvarande. Jag tror nämligen, att den är dömd. Den har förorsakat en mängd lidande, inte minst när det gällt de flickor, som erövrat — som det så vackert heter — den vita mössan. Pojkarna ha i allmänhet klarat sig bättre på grund av det gudomliga lättsinne, som karakteriserar den manliga ungdomen i den åldern. Den saken tror jag emellertid som sagt är förbi. Så som riksdagen i år beslutat om gymnasiets organisation, komma vi aldrig tillbaka till det förhållandet, att gymnasisterna skola gå upp i studentexamen med elva ämnen på en gång; det kommer på sin högsta höjd att bli sju. Då skulle man ju kunna säga, att eleverna med det antalet ämnen kanske bättre skulle kunna reda sig även med tämligen högt ställda fordringar. Naturligtvis. Men nu ligger saken också på det sättet, att studierna på gymnasiet komma att läggas annorlunda. Det kommer inte att bli, vad herr Lindhagen kallar en pluggskola, utan det blir mera studier på egen hand. Det blir visserligen lektioner som hitintills, timmar med förhör o. s. v. men också

*Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)*

Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)

självständiga studier, och dessa kräva en helt annan avslutning än den vi för närvarande ha. Det bör under sådana omständigheter inte hindra en duktig gymnasist att på en jämförelsevis kort tid tillägna sig kurserna i sådana ämnen, för vilka han har en alldeles särskild fallenhet, och man bör då, förefaller det mig, ordna det så, att han får avleverera — så att säga — sitt kunskapsmått på tider, som passa honom, så att han kan övergå till studier i andra ämnen. Om vi få ett gymnasium med ett sådant studiesätt — och detta innebär ingalunda, att jag vill ha gymnasierna förvandlade till något slags smärre universitet — följer enligt min mening därav den konsekvensen, att kontrollen behöver ordnas på ett annat sätt än i en pluggskola. Det är huvudsakligen just med tanke på dessa konsekvenser för examensväsendet, som jag varit med om reservationen.

Nu vet jag mycket väl — ja, alltför väl — att talet om att avskaffa studentexamen, som det kommit att heta, har en förunderlig förmåga att få människor att reagera. Det är så mycken sentimentalitet förknippad med den nuvarande studentexamen, att det inte är så lätt och för resten inte så roligt heller att röra vid den. Men jag tror, att tiden kommer att ha sin verkan alldeles oberoende av hur vi i natt se på denna sak. Jag tror, att när vi haft det nya gymnasiet i verksamhet under några år, kommer tanken upp. Den kommer då fram, inte såsom ett hugskott hos några fantaster, som en del kanske vilja se det, utan som ett krav, baserat på vissa erfarenheter, som man redan har gjort och som ha gått i en viss bestämd riktning, efter min personliga tro i den riktning, som jag här sökt klarlägga — ofullkomligt naturligtvis, därför att man i hög grad måste tala i förkortning i natt.

Jag har härmed endast, herr talman, velat angiva, varför jag gått med på denna reservation, varför jag tror, att den är riktig, och varför jag tror, att den, om den nu faller i natt, så som frasen lyder, faller framåt.

Herr Trygger: Endast några få ord! Jag tror verkligen, att jag icke skulle kunna sova i natt, ifall jag ej finge säga dem!

Den siste ärade talaren yttrade nyss, att det finnes en viss sentimentalitet visavi studentexamen, som gör, att man vill ha den kvar, utan att det egentligen föreligger något annat skäl än en dylik känsla, som driver till en sådan uppfattning. Men å andra sidan måtte det, att döma av vad här sagts, också i skolan både bland lärare och lärjungar finnas en ofantlig sentimentalitet i fråga om allt som heter ansträngning, koncentration och dylikt. Jag blir riktigt hjärtängslig, när jag hör, hur eländigt det måtte stå till. Lärarna lida av att pojkarna och flickorna anstränga sig för mycket, och ungdomarna äro som sondertrasade, ifall de göra den minsta ansträngning. Den, som varit med i gamla tider, förstår icke detta. Vad är det för något märkvärdigt att koncentrera sig på en examen, som ej är värre än studentexamen? Det får jag verkligen säga. Är det för många ämnen, kan man minska dem, men det är väl just för unga människor nästan det viktigaste man kan tänka sig, att de få lära sig att hålla ihop något, att koncentrera sig och att spänna sig utan att gå sönder. Är det något, som de sedan provas i under hela livet, är det just detta. Hur skall det gå med människor, som bara för en liten motgång, bara för en liten ansträngning falla ihop som den där hysteriska flickan? Det duger inte; uppfostrar man ungdomen på det sättet, får man ett riktigt skräpsläkte.

Nu vill jag säga med avseende på själva studentexamen, att så mycket är absolut säkert, att om man avskaffar en sådan prövning i själva skolan — hur den bör läggas, är en sak för sig, och att den kanske kan anordnas bättre än för närvarande, tror jag visst — så måste man i stället ha prövningen vid universitetet. Det är ofrånkomligt; det går icke att undvara ett sådant kunskaps-

prov. Då man emellertid ännu icke vet, hur man borde ställa det med provningen vid universiteten, är det ju ett viktigt skäl att behålla studentexamen tills vidare, och så få vi sedan se, hur det bör ordnas, om studentexamen vid skolorna skulle avskaffas.

*Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)*

Herr Olsson, Olof: Herr talman! Jag har ånyo begärt ordet närmast på grund av det sista yttrandet. Det skulle vara synnerligen intressant, om jag tillsammans med herr Trygger kunde litet närmare gå igenom de läroböcker, som för närvarande användas i skolorna. Jag har själv en gång haft tillfälle att gå igenom dem — av olika anledningar visserligen men särskilt på grund därav, att jag tänkte mig, att jag såsom departementschef eventuellt skulle behöva taga en eller annan ståndpunkt till dem. Jag tror, att herr Trygger skulle få ungefär samma förnimmelse som jag, nämligen denna, att Gud ske lov och tack, att vi avlade studentexamen för en del år sedan. Jag behöver bara tänka på kursen i biologi. I den finns det saker, som både herr Trygger och jag sväva i en lycksalig okunnighet om.

Nej, saken är inte den, att man är så ömsint om det unga släktet, utan det ligger så, att när man hört och sett vad som begäres av gymnasisterna, då säger man sig, att detta inte är mänskligt. Det måste läggas om på något sätt, därför att fordringarna dessutom äro oändamålsenliga. Eleverna lära sig ingenting. De måste stuva in en sådan mängd, att en spänstighet, som de behövde för att verkligen lära sig något, försvinner. Det är som fjädrarna på en vagn, som är överlastad; de pressas samman, och resa sig inte mera. Det är just detta förhållande, som har givit anledning till det förslag om en ny gymnasieorganisation, som utskottet har kommit med. Den är otroligt väl motiverad; och vi behöva inte här vidare tala om den saken.

Vad det nu gäller är ingenting annat än att det nya gymnasium, som kommer att växa fram, kräver ett nytt sätt för proven. Det kräver inte, att proven skola avskaffas. Jag anser också, att prov äro bra; det skadar minsann inte — jag upprepar villigt och gärna herr Tryggers ord — att ungdomarna få ställas inför ett prov. Men det skall vara ett prov, där de ha någon utsikt att inte bara med aktning för sig själva utan också med andras aktning lägga fram vad de kunnat tillägna sig. Jag menar därför, att ju förr den nuvarande studentexamen försvinner, desto bättre är det.

Herr Lindhagen: Jag läste för några år sedan i en tidning om att några skolynglingar — jag vill minnas, att det var några gymnasister i Tyskland — en gång demonstrerade på gatan under en fana, på vilken det stod: »Ned med fordringarna!» När jag hörde herr Olof Olsson tala om excesserna i undervisningen i ämnet biologi, var det en verklig befrielse, att det kom fram. Det finns väl ingenting, som ungdomarna nu för tiden hata så i skolorna som biologi, matematik och tysk grammatika.

Men jag begärde egentligen ordet, därför att herr Trygger framhöll, att ungdomen väl skall vänja sig vid koncentration och ansträngning och att man därför bör hindra dem från att på ett förnuftigt sätt få avlägga tentamina i ett ämne i sänder och därigenom också kunna ägna sig åt självstudier och få högre betyg, vilket man nu knappast kan få på normalt sätt vid gymnasiet. Men herr Trygger vet ju själv, att man vid universiteten har avskaffat den där spänstigheten och koncentrationen och det där provet på mänsklig energi, genom att man låter studenterna avlägga tentamen i ett ämne i sänder och icke taga alla ämnen på en gång. Vid universiteten ha ni således för närvarande kommit till det resultatet, att där studerar ett sådant där struntsläkte, som herr Trygger talade om. Den nye universitetskanslern har den tragiska upp-

Om student-
examens
avskaffande.
(Forts.)

giften att icke längre härska över ett ungt släkte av energimättade människor utan just över ett förklemat släkte, som herr Trygger ansåg det vara — ett släkte, för vilket man skapat ett tentamensväsen och icke en examen rigorosum.

Jag tror inte, att det förhåller sig på det sättet utan att det är en förnuftig ordning, som är införd vid universiteten, och om det är så, kan denna förnuftiga ordning också införas vid gymnasier.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr andre vice talmannen, att därunder yrkats 1:o), att herr Möllers m. fl. ifrågavarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd, och 2:o) att kammaren skulle godkänna den av herr Olof Olsson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen beträffande utskottets hemställan, punkt III.

Sedermera gjorde herr andre vice talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till det under 1:o) här ovan upptagna yrkandet vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Oscar*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att herr Möllers m. fl. motion I:254, i den mån den icke kan anses besvarad genom kammarens föregående beslut, icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Olof Olsson m. fl. vid andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 avgivna reservationen beträffande utskottets hemställan punkt III.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Utskottets hemställan, såvitt angick motionerna i första kammaren nr 255, 256 och 258—263 samt motionerna i andra kammaren nr 323, 327, 330—334, 343—345, 358—363 och 399—406.

Kammaren beslöt, att ifrågavarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom kammarens förut fattade beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Om
femklassiga
kommunala
mellanskolor.

Utskottets hemställan, såvitt angick herr Holmdahls m. fl. motion nr 407 i andra kammaren.

I förevarande motion hade hemställts, utom annat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, det Kungl. Maj:t efter den ytterligare utredning, som kunde vara påkallad, tacktes för nästa års riksdag framlägga förslag därom, att vid kommunal mellanskola å ort, där behov föreläge och vederbörande kommunala myndighet därom gjorde framställning, en eller flera linjer skulle kunna anknytas till fjärde klassen i någon av den sexåriga folkskolans huvud-

former och således omfatta fem årsklasser samt den tillagda årsklassen åtnjuta statsbidrag efter de i sådant hänseende stadgade grunder.

Utskottet hade hemställt, att ifrågavarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom utskottets hemställan under I och II, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Under punkten II b) av den av herr *A. Dahl* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville efter den utredning, som kunde finnas påkallad, för riksdagen framlägga förslag därom, att vid kommunal mellanskola å ort, för vilken genom vederbörande kommunala representation framställning därom gjordes, en eller flera linjer skulle kunna, efter Kungl. Maj:ts prövning av föreliggande behov, anknytas till fjärde klassen i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer och således omfatta fem årsklasser, samt att den tillagda årsklassen skulle åtnjuta statsbidrag efter de i sådant hänseende stadgade grunder.

Herr Bergman: I denna motion yrkas bland annat möjlighet för de kommunala mellanskolor, som så önska, att få inrätta sig som femåriga. Som bekant ha nu alla kommunala mellanskolor fyraårig organisation, men på åtskilliga ställen har man önskat anordna dem som femåriga. Det föreligger i huvudreservationen ett förslag om en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari man skulle anhålla, »att Kungl. Maj:t må efter den utredning, som kan finnas påkallad, för riksdagen framlägga förslag därom, att vid kommunal mellanskola å ort, för vilken genom vederbörande kommunala representation framställning därom göres, en eller flera linjer må kunna, efter Kungl. Maj:ts prövning av föreliggande behov, anknytas till fjärde klassen i någon av den sexklassiga folkskolans huvudformer och således omfatta fem årsklasser, samt att den tillagda årsklassen må åtnjuta statsbidrag efter de i sådant hänseende stadgade grunder».

Då ju reservanterna ansett, att den både bättre och snabbare anordningen för studierna är den, som anknyter de högre läroanstalterna till den fjärde folkskoleklassen och ej till den sjätte, ha vi naturligtvis önskat, att även landsbygden skulle få åtnjuta förmånen av bättre studiegång och kortare studietid, där man så önskar. Vi ha icke ansett, att man borde döma landsbygden uteslutande till att åtnöjas med den sämre anordningen. Nu är det huvudsakligen landsbygden, som har fördel av de kommunala mellanskolorna men samtidigt också nackdel av deras ofördelaktiga anknytning med den förlängda studietiden. Där man önskar en annan anordning, borde det väl ändå icke förmenas vederbörande att erhålla en sådan. Det är den enkla innebörden av reservationen i denna punkt, och jag skall be att få yrka bifall till den nu av mig upplästa punkten, som innebär en skrivelse till Kungl. Maj:t i detta avseende och som återfinnes på sid. 247 i utlåtandet.

Herr Reuterskiöld: Då utskottets förslag, som är bifallet, icke avser någon som helst förändring av de kommunala mellanskolorna överhuvud taget, då de kommunala mellanskolorna hava sin särskilda uppgift att fylla med avseende på meddelande av realskolebildning och då det, som den föregående ärade talaren säger, här gäller en skolform, som är särskilt avpassad för landsbygden, vilken jag icke tror har något större intresse av att få en sådan femte klass ens med understöd av statsmedel, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om
femklassiga
kommunala
mellanskolor.
(Forts.)

Om
femklassiga
kommunala
mellanskolor.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen gjorde propositioner, först därpå att herr Holmdahls m. fl. förevarande motion, i den mån den icke kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd, samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i punkten II b) av herr A. Dahls m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepade den förra propositionen, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att herr Holmdahls m. fl. motion II: 407, i den mån den icke kan anses besvarad genom kammarens föregående beslut, icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i punkten II b) av herr A. Dahls m. fl. vid andra särskilda utskottets utlåtande nr 1 avgivna reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Utskottets hemställan, i vad den avsåg motionerna i andra kammaren nr 408—422.

Kammaren beslöt, att ifrågavarande motioner, i den mån de icke kunde anses besvarade genom kammarens förut fattade beslut, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Upplästes ett till kammaren inkommet dödsbevis av följande lydelse:

Härmed intygas att Salli Luterkort avlidit samt att dödsorsaken, enligt min uppfattning, varit den nedan angivna.

Enligt vad jag själv känner eller genom trovärdiga personer erfarit, inträffade dödsfallet i Maria sjukhus den 14 maj 1927 kl. 2.35 e. m., och var den avlidnes ålder 42 år, 7 månader, 26 dagar; civilstånd: gift; samhällsställning: häradshövding; bostad: Sundsvalls stad.

Huvuddödsorsak: hepatit subacuta.

Stockholm den 17 maj 1927.

J. Tillgren.

leg. läk.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att till Konungen avlåta en skrivelse med anmälan om herr Luterkorts frånfälle och den därigenom inom kammaren uppkomna ledigheten, varefter ett i sådant avseende uppsatt förslag upplästes och godkändes.

Justerades ett ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 12.51 på natten.

In fidem.
G. H. Berggren.
